

TUSSEN VESTING EN VERBEELDING

Cultuur- en erfgoedbeleid gemeente Sluis 2026 – 2032

Inhoudsopgave

1. Inleiding	2
1.1 Aanleiding	2
1.2 Cultuur & Erfgoed	2
1.3 Proces en werkwijze	3
1.4 Beleidskader en rol gemeente	4
1.5 Leeswijzer	4
2. Verkenning van het veld	6
2.1 Kunst en cultuur	6
2.2 De musea	7
2.3 Materieel Erfgoed	7
2.4 Immaterieel erfgoed	8
2.5 Zichtbaarheid en promotie aanbod	9
2.6 Belangrijke ondersteunings- en samenwerkingsorganisaties	9
3. Visie en ambitie	12
3.1 Wat vinden de cultuur- en erfgoedorganisaties belangrijk?	12
3.2 Inspelen op relevante beleidskaders en kansen	12
3.3 Koersbepaling	14
4. Hoofdpijnen van beleid	15
4.1 Meer samenhang & verbinding	15
4.2 Basisinfrastructuur laagdrempelig & toekomstbestendig	17
4.3 Cultuur- en erfgoededucatie & -participatie	18
4.4 Erfgoed en monumentenbeleid	20
5. Uitvoering en beheersing	23
5.1 Onderdelen voor de uitvoeringsagenda	23
5.2 Financiële consequenties	25
5.3 Monitoring & evaluatie	26
Bijlage I	27
Analyse relevante Beleidskaders Rijk, Provincie en Gemeente	27
1. Beleidskaders Rijk	27
2. Beleidskaders Provincie	28
3. Beleidskaders Gemeente	29
Bijlage II	32
Uitkomsten raadpleging en dialoog met het veld	32
Werkconferenties en individuele gesprekken	32
Schematische samenvatting uitkomsten	32

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Jaarlijks bezoeken veel toeristen en recreanten de regio West-Zeeuws-Vlaanderen en dus de gemeente Sluis. Bezoekers worden niet alleen aangetrokken door de prachtige kustlijn, maar ook door het cultuurhistorische landschap met de 17 kernen. Hier is een rijk aanbod aan monumenten, musea en evenementen te vinden. Dit alles maakt West-Zeeuws-Vlaanderen tot een aantrekkelijke streek, met als kers op de taart een gastronomisch aanbod dat zowel onderscheidend als streekeigen is. Daarmee heeft ons cultuur- en erfgoedaanbod een belangrijke economische waarde.

Van het cultuur- en erfgoedaanbod in onze gemeente maken niet alleen toeristen en bezoekers gebruik, maar ook onze inwoners zelf. Veel van onze inwoners, oud en jong, zijn actief bezig met uiteenlopende vormen van kunst- en cultuurbeoefening. Soms als lid van een gezelschap of een vereniging, dan weer als leerling of als deelnemer aan cultuureducatie en kunstonderwijs. Ook bezoeken veel inwoners regelmatig een theater-, dans- of filmvoorstelling, een concert of een tentoonstelling. Al deze vormen van cultuurbeoefening en -beleving dragen bij aan persoonlijke ontwikkeling en het mentaal welbevinden van onze inwoners.

Ons gevarieerde aanbod aan cultuur en erfgoed wordt in belangrijke mate mogelijk gemaakt door tal van betrokken inwoners die als vrijwilliger bereid zijn al die activiteiten in de verschillende kernen mogelijk te maken. Denk aan de muziek- en toneelverenigingen, aan de musea en erfgoedorganisaties of aan onze kunststichtingen die tentoonstellingen, atelierroutes, culturele festivals en literaire bijeenkomsten organiseren. Ons cultuur- en erfgoedbestel wordt gedragen door onze inwoners; gezamenlijk bekommeren zij zich om het wel en wee van cultuur en erfgoed in onze gemeente. Daarmee zijn cultuur en erfgoed van grote waarde voor gemeenschapszin en sociale binding in onze gemeente.

Met de economische en sociaal-maatschappelijke waarde die aan ons cultuur- en erfgoedbestel kan worden onderkend en met de betekenis van cultuur- en erfgoed voor persoonlijke ontwikkeling en welbevinden, is het niet overdreven te stellen dat cultuur en erfgoed bijdragen aan de brede welvaart in onze gemeente. We vinden het daarom belangrijk om scherp in beeld te hebben op welke wijze ons cultuur- en erfgoedbestel ook in de toekomst goed kan blijven functioneren en wat dat van onze gemeente vraagt aan randvoorwaarden, faciliteiten en ondersteuning. Vanuit dit perspectief willen we komen tot een integraal cultuur- en erfgoedbeleid voor de komende jaren.

1.2 Cultuur & Erfgoed

Het begrip cultuur kan verschillend worden geïnterpreteerd. In de brede definitie van cultuur gaat het over de manier waarop mensen in gemeenschappen samenleven, hoe ze met elkaar omgaan en hoe ze zich verhouden tot hun omgeving. Deze brede definitie van cultuur wordt bijvoorbeeld gehanteerd door het Sociaal Cultureel Planbureau. In de smalle definitie van cultuur gaat het vooral over de creatieve vormen van hoe wij met elkaar samenleven; over de verschillende kunstdisciplines (beeldende kunst, podiumkunsten, literatuur en film, vaak aangevuld met media, design en architectuur) en over het cultureel erfgoed dat van generatie op generatie wordt overgedragen. Deze smalle definitie van cultuur wordt gehanteerd door onder andere het ministerie van OCW en de meeste gemeenten en provincies in hun cultuur- en erfgoedbeleid. Ook wij gaan uit van deze smalle definitie van cultuur.

Voor wat betreft het begrip erfgoed maken we een onderscheid tussen de "harde" kant en de "zachte" kant van erfgoed. De harde kant van erfgoed verwijst naar de tastbare, materiële aspecten van erfgoed zoals de monumenten, de historische objecten, archeologie en het cultuurlandschap. De zachte kant van erfgoed omvat de immateriële aspecten, zoals volkscultuur, folklore en de waardering, betekenis, beleving en verhalen die verbonden zijn aan het erfgoed. Sluis is een gemeente waarin zowel de harde als de zachte kant van het erfgoed ruim vertegenwoordigd is.

In ons cultuur- en erfgoedbeleid, zoals gepresenteerd in deze nota, besteden we vooral aandacht aan de zachte kant van erfgoed. Onder andere ten aanzien van de kansen die er liggen om ons bijzondere erfgoed voor een groter publiek te ontsluiten. Daarbij hebben we aandacht voor de rol die onze musea en erfgoedorganisaties daarbij kunnen spelen. Ten aanzien van de harde kant van erfgoed is afzonderlijk beleid nodig dat voorziet in adequate maatregelen voor beheer en behoud van ons materieel erfgoed, waarmee uitvoering wordt gegeven aan de nieuwe Erfgoedwet van 2016. Ook is een uitwerking van ons beleid voor materieel erfgoed nodig in het licht van de nieuwe Omgevingswet (2024). Gemeenten zullen hiervoor een Omgevingsvisie moeten opstellen en die uitwerken in ontwikkelprogramma's, onder andere een Ontwikkelprogramma Erfgoed. Een Ontwikkelprogramma Erfgoed moet niet alleen voorzien in beleidsmaatregelen voor beheer en behoud van ons materieel erfgoed, maar ook in een beleidsinstrumentarium waarmee we onze erfgoedkwaliteiten kunnen benutten als dragers voor ruimtelijke planontwikkeling.

Deze nota cultuur- en erfgoedbeleid is niet bedoeld als Ontwikkelprogramma Erfgoed; dat is een opgave die we in de komende beleidsperiode nog moeten oppakken. Wel agenderen we in deze nota het op te stellen Ontwikkelprogramma Erfgoed en stellen we de belangrijkste uitgangspunten op.

In navolging van veel andere gemeenten en ook van het cultuur- en erfgoedbeleid van de provincie Zeeland, kiezen we ervoor te komen tot een integraal beleidskader cultuur en erfgoed. Cultuur en erfgoed liggen zeer in elkaars verlengde en hebben veel gemeen, zoals de manier waarop cultuur- en erfgoedactiviteiten afhankelijk zijn van de inzet van vrijwilligers en daarmee tegelijkertijd behulpzaam kunnen zijn bij het ontwikkelen van gemeenschapszin. Ook zijn cultuur- en erfgoedactiviteiten in onze gemeente op vergelijkbare wijze afhankelijk van accommodaties, subsidies en professionele ondersteuning. Verder dragen zowel culturele activiteiten als erfgoedactiviteiten bij aan ons profiel als aantrekkelijke gemeente voor toeristen en bezoekers, zoals de culturele festivals en de grotere musea en erfgoedlocaties in onze gemeente. Om uitdrukking te geven aan de samenhang die we zien tussen de werkvelden cultuur en erfgoed, geven we als titel voor het nieuwe cultuur- en erfgoedbeleid: *Tussen Vesting en Verbeelding; Cultuur- en erfgoedbeleid gemeente Sluis 2026 - 2032*.

1.3 Proces en werkwijze

Voor de ontwikkeling van een nieuw cultuur- en erfgoedbeleid hebben we gekozen voor een interactieve aanpak. Alle betrokken organisaties en initiatiefnemers op het gebied van cultuur en erfgoed in onze gemeente zijn in de gelegenheid gesteld om in bijeenkomsten en gesprekken hun ideeën en ervaringen te delen en met elkaar scherp te krijgen welke verbeterpunten en kansen opgepakt moeten worden om ons cultuur- en erfgoedbestel toekomstbestendig te krijgen. Daarbij hebben we ons laten begeleiden door adviesbureau BMC.

Op 18 en 19 september 2025 hebben we in het Ledeltheater en het Belfort twee verkennende werkconferenties georganiseerd; één bijeenkomst voor organisaties op het gebied van Erfgoed en één voor organisaties op het gebied van Kunst & Cultuur. Aan deze verkennende werkateliers hebben zo'n 40 vertegenwoordigers van het cultuur- en erfgoedveld deelgenomen, inclusief betrokken beleidsadviseurs van de gemeente. We hebben gesproken over wat er goed en niet goed gaat, welke kansen en bedreigingen de deelnemers zien en welke onderwerpen in het nieuwe cultuur- en erfgoedbeleid een plek zouden moeten krijgen.

Ook hebben we verkennende gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van provinciale ondersteuningsorganisaties, zoals Erfgoed Zeeland, Cultuurkwadraat en beleidsadviseurs van de Provincie Zeeland. Verder hebben we ook verkennend gesproken met Centrum voor kunst- en cultuuronderwijs Toonbeeld in Terneuzen en met enkele schooldirecteuren en vertegenwoordigers van scholenkoepels die in onze gemeente actief zijn. Daarnaast hebben we ons georiënteerd op regionale, provinciale en landelijke ontwikkelingen en beleidskaders die van belang kunnen zijn voor ons cultuur- en erfgoedbestel, zoals de Provinciale Uitvoeringsagenda Cultuur & Erfgoed Zeeland, de Regio-arrangementen en de grensoverschrijdende programma's met Vlaanderen.

Alle opgedane inzichten uit deze verkenningen hebben we verwerkt in een analyse en voorzien van een eerste uitwerking op hoofdlijnen van beleid en mogelijke uitvoeringsmaatregelen. Deze analyse met een eerste uitwerking van cultuur- en erfgoedbeleid hebben we gepresenteerd en besproken in een verdiepende werkconferentie die we op 19 november hebben georganiseerd in de Grote Kerk te Groede. Aan deze verdiepende werkconferentie hebben zo'n 35 vertegenwoordigers van het cultuur- en erfgoedveld deelgenomen. In de bijlage is het verslag van het participatietraject opgenomen. Op basis van de uitkomsten van de verdiepende werkconferentie hebben we deze nota *Tussen Vesting en Verbeelding; Cultuur- en erfgoedbeleid gemeente Sluis 2026-2032* opgesteld.

De dialoog met het cultuur- en erfgoedveld was verfrissend en bemoedigend: we zien dat in onze gemeente veel organisaties en mensen actief zijn op het gebied van cultuur en erfgoed en dat die zonder uitzondering het beste voor hebben met onze gemeente en bij willen dragen aan een bloeiend cultuur- en erfgoedklimaat. Tegelijkertijd heeft de dialoog met het cultuur- en erfgoedveld ons ook duidelijk gemaakt dat er werk aan de winkel is en dat wij als gemeente aan de slag moeten om te komen tot goede faciliteiten voor en ondersteuning van de mensen en de organisaties die zich inspannen voor cultuur- en erfgoed in West-Zeeuws-Vlaanderen.

1.4 Beleidskader en rol gemeente

Deze nota *Tussen Vesting en Verbeelding; Cultuur- en erfgoedbeleid gemeente Sluis 2026-2032* geeft het kader voor de komende jaren om verder te bouwen aan ons cultuur- en erfgoedbestel. We willen samen met onze cultuur- en erfgoedorganisaties bouwen aan een sterk, samenhangend en toekomstbestendig cultuur- en erfgoedbestel in onze gemeente. Waar mogelijk en zinvol maken we hiervoor gebruik van externe ondersteuning.

Onze ambitie is te komen tot een cultuur- en erfgoedbestel met als belangrijkste kenmerken:

- Een stevige basis met goed uitgeruste en laagdrempelige voorzieningen voor onze inwoners, evenwichtig gespreid over de verschillende kernen van onze gemeente.
- Een aantrekkelijk cultuur- en erfgoedaanbod voor toeristen en bezoekers in West-Zeeuws-Vlaanderen, goed geaccommodeerd en professioneel georganiseerd.
- Een activerende aanpak om zoveel mogelijk inwoners deel te laten nemen aan cultuurbeoefening, cultuurbeleving en erfgoedgemeenschappen, met bijzondere aandacht voor jeugd en jongeren.
- Gemeente brede samenwerking om het vele vrijwilligerswerk in cultuur- en erfgoedorganisaties zo goed mogelijk te faciliteren en te ondersteunen.

Onze rol als gemeente zien we daarbij als:

- Voorwaardenscheppend en faciliterend
- Ondersteunend
- Regisserend

Cultuur en erfgoed vormen geen geïsoleerd verschijnsel, maar zijn verbonden met de sociale, economische en ruimtelijke ontwikkeling van onze gemeente. We zoeken met het nieuwe cultuur- en erfgoedbeleid dan ook nadrukkelijk de samenhang met de kaders en ontwikkelopgaven van deze andere beleidsterreinen, in het bijzonder het Beleidsplan Sociaal Domein 2026-2030 en de Economische Agenda.

1.5 Leeswijzer

We beginnen in hoofdstuk 2 (Verkenning van het veld) met een beschrijving van wat er aan cultuur- en erfgoed in onze gemeente is. Daarbij geven we ook aan welke ondersteunings- en samenwerkingsorganisaties er op regionaal, provinciaal en landelijk niveau zijn, waar we ons voordeel mee kunnen doen. Hoofdstuk 3 (Visie en ambitie) bestaat uit een weergave van wat de raadpleging en dialoog met het cultuur- en erfgoedveld aan belangrijke punten voor het nieuwe cultuur- en erfgoedbeleid heeft opgeleverd. Ook geven we een analyse van relevante beleidskaders waar we met ons cultuur- en

erfgoedbeleid op kunnen inspelen, waaronder de Economische Agenda en het Beleidsplan Sociaal Domein 2026-2030. Op basis van deze inzichten presenteren we vier hoofdlijnen van beleid. In hoofdstuk 4 werken we deze hoofdlijnen van beleid verder uit, onder andere in concrete maatregelen. Afrondend bevat hoofdstuk 5 een samenvattend overzicht van alle beleidsmaatregelen en van financiële consequenties. Ook geven we aan hoe we door de jaren heen de uitvoering van het beleid zullen monitoren en evalueren.

2. Verkenning van het veld

2.1 Kunst en cultuur

Algemeen

De gemeente Sluis wordt gekenmerkt door een gevarieerd aanbod aan cultuur- en erfgoed. Met de 17 unieke kernen hebben we te maken met een onderscheidend cultuurlandschap. Het aanbod draagt positief bij aan de leefbaarheid van deze kernen. Ook zorgt het, samen met de ligging aan de kust en grens met Vlaanderen, voor een aantrekkelijke regio voor toeristen en bezoekers.

Podiumkunst en theater

Met het Ledeltheater in Oostburg heeft de gemeente Sluis een unieke beeldbepalende locatie voor filmvertoningen en programmering van verschillende vormen van podiumkunst. Het gevarieerde aanbod aan film-, theater-, dans-, muziek- en cabaretvoorstellingen wordt vooral bezocht door de eigen inwoners. Behalve het Ledeltheater worden verschillende karakteristieke kerkgebouwen gebruikt als podium voor een gevarieerd aanbod aan tentoonstellingen en concerten. Mooie voorbeelden zijn de Stichting JH van Dale in het Belfort in Sluis, de Grote Kerk Groede en Kerkje in Waterlandkerkje. 'Groede Live' is inmiddels een echt poppodium geworden. Tot slot zijn ook de jaarlijkse Matthäus Passion in de Sint-Baafskerk in Aardenburg en Schrijvers in Sluis onderscheidende evenementen in onze gemeente.

Festivals

De gemeente Sluis kent een hoge dichtheid aan festivals en evenementen, veelal geïnitieerd en uitgevoerd door lokale stichtingen of gezelschappen. Dit leidt tot een divers aanbod. Biënnale Aardenburg richt zich op het tentoonstellen van beeldende kunst voor een breed publiek. Festival Zeeuws-Vlaanderen en het Bach Comité Aardenburg verzorgen divers aanbod. Vaak benutten zij hiervoor erfgoedlocaties in de regio.

WeitseRock is van klein festival gegroeid naar een meerdaags festival van formaat dat ruimte biedt aan talent maar ook gevestigde bands in uiteenlopende muziekgenres. Daarnaast is er Kaaipop in Breskens, een jaarlijks indoor muziek-evenement. Deze festivals trekken jong(er) publiek en zorgen voor de nodige levendigheid in de betreffende kernen.

Evenementen zoals het Hoogtij Festival, het Zomerfestival Retranchement, Cultureel Cadzand en Groede uit de Kunst bieden een mooie mix aan culturele activiteiten voor zowel de eigen inwoners als bezoekers van West-Zeeuws-Vlaanderen. Het zijn laagdrempelige initiatieven die actief bijdragen aan cultuurparticipatie door kunst en cultuur direct in de leefomgeving en de openbare ruimte te brengen. Ook zijn deze initiatieven van belang voor gemeenschapszin en sociale binding.

Bibliotheek

De bibliotheekvoorzieningen in de gemeente Sluis wordt verzorgd door Bibliotheek Zeeuws-Vlaanderen. In onze gemeente zijn er vestigingen in Oostburg, Breskens en IJzendijke. In 2026 opent een nieuw bibliotheekfiliaal in MFC De Keure in Sluis.

De bibliotheek is een vitaal onderdeel van de lokale infrastructuur die een belangrijke rol speelt bij de versterking van sociale cohesie en educatie. In de beleidsvoering ligt de nadruk op de binding met het onderwijs door nauw samen te werken aan leesbevordering en cultuureducatie. Het is de plek waar inwoners terecht kunnen voor basisvaardigheden en het verkleinen van de digitale kloof, waarmee het direct bijdraagt aan de doelstelling van de gemeente om inwoners vitaal te houden. De bibliotheek is daarmee een onmisbare partner in het tegengaan van eenzaamheid en het versterken van de sociale basis, een sterke focus in het gemeentelijk beleid.

Cultuureducatie en participatie

Stichting Cultuureducatie Zeeuws-Vlaanderen (CEZVL) is het regionaal steunpunt en adviescentrum voor cultuureducatie voor het (basis-)onderwijs en peuterspeelzalen. CEZVL biedt onderwijsinstellingen advies en ondersteuning bij de organisatie en planning van cultuureducatie, kunst- en muziekonderwijs, theatervoorstellingen en andere culturele activiteiten. CEZVL fungeert als onafhankelijk intermediair

tussen het brede onderwijsveld en culturele aanbieders. Het aanbod voor de basisscholen wordt gebundeld in het Cultuurmenu. Op deze manier krijgen alle kinderen in Sluis de kans om te ontdekken wat zij leuk vinden, waar ze goed in zijn of wat hen nieuwsgierig maakt. Daarnaast biedt CEZVL ook buitenschoolse cultuurmenu's en een programma cultuureducatie voor jongeren.

In 2025 heeft de gemeente het Convenant Cultuur van de provincie Zeeland ondertekend, waarin gemeenten en provincie voor langere tijd hebben vastgelegd te willen investeren in cultuureducatie voor jeugd en jongeren tot 18 jaar.

Amateurkunst en verenigingsleven

Amateurkunstverenigingen zijn een belangrijk onderdeel van cultuurbeoefening in Sluis, bijvoorbeeld op het gebied van muziek, dans en theater. Deze verenigingen verbinden de inwoners aan het culturele veld en maken dat inwoners elkaar opzoeken. In onze gemeente wordt veel gedaan door vrijwilligers en lokale organisaties. Zo beschikt onze gemeente over zes verschillende muziekverenigingen, die regelmatig concerten geven, herdenkingen en feestdagen opluisteren en een belangrijke sociale rol vervullen in de dorpskernen.

2.2 De musea

In de gemeente Sluis zijn verschillende musea en erfgoedorganisaties actief. Een aantal musea is opgenomen in het landelijke Museumregister en mag op grond daarvan de Museumkaart voeren. Het gaat om: Cultuurforum Aardenburg, Museum Het Bolwerk in IJzendijke, Museum Het Belfort in Sluis en het Visserijmuseum Breskens. Museum(straat) Het Vlaemsche Erfgoed in Groede is bezig zich te kwalificeren voor het Museumregister. Bij elkaar opgeteld trekken deze vijf musea momenteel zo'n 35.000 bezoekers per jaar.

Naast deze grotere musea zijn er nog een aantal kleinere musea en publiek toegankelijke erfgoedlocaties: Museumhuis 1912, Landbouwmuseum Het Klinket, Oorlogsmuseum Switchback, Bunkerpark Groede Podium, de Vuurtoren in Breskens en de Grote Kerk in Groede.

De Vereniging Musea West-Zeeuws-Vlaanderen is een overlegplatform voor alle musea en erfgoedorganisaties in Sluis. In 2024 heeft de gemeente een nieuw museumbeleid ontwikkeld en vastgesteld. Dit beleid is erop gericht meer bezoekers te trekken. Daarvoor is een professionaliseringsslag nodig, waarbij gefocust wordt op de musea die zijn opgenomen in het Museumregister. Deze musea gaan hun krachten bundelen in een gezamenlijke ondersteuningsorganisatie: Stichting Musea Sluis.

2.3 Materieel Erfgoed

Algemeen

De gemeente Sluis beschikt over een rijk en gevarieerd tastbaar erfgoed: met archeologische vondsten, onder andere uit de Romeinse tijd en de middeleeuwen, met kerken, molens, monumenten en vestingwerken en met een bunkerpark en wederopbouwarchitectuur als stille getuigen van de Tweede Wereldoorlog die veel in Zeeuws-Vlaanderen heeft verwoest. Al deze vormen van materieel erfgoed zijn beeldbepalend voor het landschap en de gebouwde omgeving in onze gemeente. Ze vertellen verhalen over het verleden, laten het unieke karakter van de kernen zien en dragen bij aan de herkenbaarheid en aantrekkelijkheid van de leefomgeving.

Een groot deel van deze erfgoedparels wordt toegankelijk gemaakt via de musea, waar bezoekers de geschiedenis van onze gemeente kunnen ontdekken. Daarnaast maken fiets- en wandelroutes, voorzien van informatieborden bij belangrijke erfgoedlocaties het mogelijk kennis te nemen van de rijke geschiedenis van West-Zeeuws-Vlaanderen.

Gebouwd erfgoed

Het gebouwd erfgoed in de gemeente Sluis is omvangrijk en divers, met honderden rijks- en gemeentelijke monumenten die variëren van het unieke Belfort, historische molens en kerken, wederopbouwarchitectuur, tot karakteristieke boerenhoeves en woonhuizen. Een substantieel deel van dit bestand bestaat uit militair erfgoed, waaronder de restanten van de Staats-Spaanse Linies en een groot aantal bunkers uit de Tweede Wereldoorlog. De onderhoudsstaat van deze objecten vertoont een wisselend beeld. De beeldbepalende iconen in de kernen verkeren doorgaans in goede conditie. Een deel van het erfgoed kampt met verval of achterstallig onderhoud. Daarbij is een aanzienlijk deel van het monumentenbestand momenteel niet of nauwelijks beleefbaar voor het publiek. Veel objecten, zoals restanten van forten of bunkers in dijklichamen, zijn aan het zicht onttrokken door begroeiing, liggen op niet-toegankelijk privé terrein of zijn landschappelijk onherkenbaar geworden, waardoor hun historische context lastig leesbaar is. Aanwijzing tot gemeentelijk monument in het recente verleden is niet opgevolgd met actieve ondersteuning vanuit de gemeente in de zin van advisering of subsidiëring. Ten slotte speelt het vraagstuk dat, zeker bij woonhuizen, sprake kan zijn van botsende belangen uit verschillende beleidsvelden. Het behoud van de monumentale status is vaak lastig te combineren met de noodzaak om woningen juist aan te passen om te voldoen aan duurzaamheidsdoelen.

Cultuurlandschap

Het cultuurlandschap in de gemeente Sluis vormt de fysieke drager van de historie en wordt gekenmerkt door een diversiteit aan zichtbare tijdslagen. De basis wordt gevormd door de polderstructuren van de Zwinstreek en de strategische ligging aan de monding van de Westerschelde, die het gebied eeuwenlang vormde met water en geopolitieke strijd. In dit landschap ligt het beschermde middeleeuwse stadsgezicht van Sint-Anna ter Muiden en de restanten van de Staats-Spaanse Linies met hun forten en dijken als stille getuigen van de Tachtigjarige Oorlog. Een jongere, maar evenzeer bepalende laag wordt gevormd door het militair erfgoed uit de Tweede Wereldoorlog, variërend van bunkers van de Atlantikwall en Stützpunkt Groede tot de fysieke littekens van de Slag om de Schelde en operatie Switchback. Deze elementen vormen samen met de historische dorpskernen, wederopbouwarchitectuur en agrarische erven een samenhangend geheel dat aansluiting vindt bij grensoverschrijdende landschapsparken en het UNESCO Geopark Schelde Delta.

2.4 Immaterieel erfgoed

Voor de gemeente Sluis vormt immaterieel erfgoed een belangrijk onderdeel van het 'streek-DNA'. Het immaterieel erfgoed geeft kleur, vitaliteit en identiteit aan lokale gemeenschappen. Immaterieel erfgoed omvat tradities, gebruiken, verhalen, ambachten, feesten en rituelen die van generatie op generatie worden doorgegeven. Het gaat niet om tastbare objecten, maar om levende praktijken die het verleden met het heden verbinden. Het geeft inwoners inzicht in hun culturele achtergrond. Onder het immaterieel erfgoed van gemeente Sluis rekenen we onder andere de Visserijfeesten in Breskens, de Folkloristische dag en Trekpaardenkeuring in IJzendijke, de beiaardconcerten op het carillon van het Belfort en Carnaval in Aardenburg. Maar ook de kenmerkende Zeeuwse klederdrachten, de streektaal en streekeigen keuken zijn onderscheidende vormen van immaterieel erfgoed. De gemeente wil immaterieel erfgoed actief ondersteunen.

Herdenkingscultuur

De Tweede Wereldoorlog heeft diepe sporen nagelaten in Zeeuws-Vlaanderen, met de Slag om de Schelde, de vele bombardementen en grote offers van militairen en burgers. Zeeland kent daarom een intensieve herinneringscultuur, met herdenkingen op historische locaties, tentoonstellingen, gastlessen op scholen door veteranen en toeristische routes langs belangrijke plekken en monumenten.

2.5 Zichtbaarheid en promotie aanbod

SamenSluis

Het platform *SamenSluis* is de online informatieplek waar inwoners alles kunnen vinden over wat er in de buurt of kern gebeurt, vergelijkbaar met een buurtkrant. Van vrijwilligerswerk, hulp vragen tot sociale activiteiten en informatie over maatschappelijke voorzieningen. Ook is hier het culturele aanbod te vinden van alle organisaties en instellingen, die zelf hun activiteiten op het platform plaatsen.

Gastvrij Zeeuws-Vlaanderen

Dit non-profit platform fungeert als belangenorganisatie binnen de vrijetijdssector in Zeeuws-Vlaanderen. De organisatie stimuleert spreiding van bezoekers in de verschillende seizoenen, creëert zichtbaarheid van het culturele aanbod en bewaakt de balans tussen inwoners, ondernemers en gasten. De stichting werkt onder andere met 'gastheerschap', waarbij bewoners optreden als ambassadeurs van de streek. Gastvrij Zeeuws-Vlaanderen beheert de website *We Zien Je Hier Graag* waarop het aanbod voor bezoekers wordt weergegeven.

In samenwerking met de musea werkt Gastvrij Zeeuws-Vlaanderen aan een *Tijdreis door Sluis* als overkoepelend merk om het cultuurhistorische verhaal van West-Zeeuws-Vlaanderen te promoten en voor een breed publiek in de markt te zetten.

2.6 Belangrijke ondersteunings- en samenwerkingsorganisaties

Lokaal

De *Stichting Musea Sluis* is het nieuwe samenwerkingsverband van de (grotere) musea in onze gemeente. Bij deze organisatie komen de museumprofessionals in dienst die de afzonderlijke musea gaan ondersteunen op de belangrijkste facetten van de museumexploitatie. Ook worden vanuit de gezamenlijke stichting collectieve acties ondernomen, onder andere op het gebied van promotie en marketing van het erfgoed en het museale aanbod van West-Zeeuws-Vlaanderen, ook ten behoeve van de kleinere museum- en erfgoedorganisaties.

Vanuit de ambtelijke organisatie worden de laatste jaren af en toe *informatiebijeenkomsten* georganiseerd voor het brede cultuur- en erfgoedveld. Deze bijeenkomsten worden zeer gewaardeerd; er is behoefte hieraan een vastere vorm te geven.

Provinciaal

De provincie *Zeeland* regisseert de regionale ontwikkeling middels overkoepelende beleidskaders en de strategische inzet van subsidies. Via het interbestuurlijk toezicht borgt de provincie bovendien de rechtmatigheid en kwaliteit van de lokale uitvoering. Hiermee wordt een effectieve realisatie van de Zeeuwse publieke belangen en een sterke verbinding met het rijksbeleid verzekerd.

Cultuurkwadraat fungeert als de centrale expertise-organisatie van de provincie Zeeland en is aangewezen als de partij waar de toekomstige ondersteuningsstructuur zal landen. Zij ondersteunt culturele instellingen, amateurkunstenaars en gemeenten bij de ontwikkeling en uitvoering van beleid. Zo wordt er advies gegeven rondom fondsenwerving of goed besturen en leiderschap (LinC Zeeland). De organisatie is dan ook goed op de hoogte van aan te vragen landelijke subsidies. Ook beheert Cultuurkwadraat de cultuurbusregeling: het faciliteren van het vervoer van basisschoolleerlingen naar culturele locaties.

Een belangrijke taak van Cultuurkwadraat is de coördinatie van het landelijke programma Cultuur met Kwaliteit (cultuureducatie op de scholen). Cultuurkwadraat werkt hierin samen met enkele regionale uitvoeringsorganisaties. Voor de regio Zeeuws-Vlaanderen is *Toonbeeld* die regionale uitvoeringsorganisatie.

Erfgoed Zeeland fungeert in de rol van provinciale ondersteuningsinstelling als kennis- en adviescentrum voor erfgoed in de provincie Zeeland. Het is de schakel tussen de gemeenten, provincie en het erfgoedveld. Op die wijze speelt het een cruciale rol in de uitvoering van het provinciale erfgoedbeleid. Dit geldt voor ondersteuning bij vraagstukken over fysiek erfgoed, maar ook voor de ondersteuning van het erfgoedveld (advies aan lokale musea, trainen van vrijwilligers). Verder zet de organisatie zich in voor zichtbaarheid en educatie van en over erfgoed.

Binnen het Zeeuwse bibliotheekbestel fungeert de ZB Bibliotheek van Zeeland als de verbindende schakel tussen landelijke ontwikkelingen en de lokale uitvoering. In haar rol als Provinciale Ondersteuningsinstelling (POI) ontzorgt de ZB de regionale organisaties, zoals de Bibliotheek Zeeuws-Vlaanderen, door de essentiële 'back-office' processen voor haar rekening te nemen. Dit omvat niet alleen het beheer van de provinciale catalogus en de complexe ICT-infrastructuur, maar ook de fysieke logistiek die nodig is om de collecties tussen de verschillende vestigingen te laten rouleren. Naast deze facilitaire ondersteuning fungeert de ZB als aanjager van innovatie en kwaliteit. De organisatie vertaalt landelijke beleidsthema's en campagnes – bijvoorbeeld rondom de aanpak van laaggeletterdheid of de inrichting van het Informatiepunt Digitale Overheid – naar concrete concepten die direct lokaal toepasbaar zijn. Door op te treden als kenniscentrum en strategisch adviseur verbindt de ZB de Zeeuwse bibliotheken met landelijke netwerken zoals de Koninklijke Bibliotheek. Hierdoor ontstaan schaalvoordelen en expertise waar een individuele vestiging in de gemeente Sluis zelfstandig niet over zou kunnen beschikken, waardoor de kwaliteit van de dienstverlening in de hele provincie gewaarborgd blijft.

Tot slot is in een groot gedeelte van de provincie De Zeeuwse Muziekschool nog actief als gemeenschappelijke regeling (geen provinciale ondersteuningsorganisatie dus, maar wel een bovenregionaal opererend instituut voor muziekonderwijs). De gemeente Sluis is enkele jaren geleden uit de gemeenschappelijke regeling gestapt. Sinds die tijd is een deel van het buitenschoolse aanbod muziekonderwijs naar Vlaanderen verschoven.

Landelijk

Het Fonds voor Cultuurparticipatie (FCP) is het rijkscultuurfonds dat actieve cultuurdeelname stimuleert. De focus ligt hierbij niet op passieve consumptie, maar op het zelf maken, doen en beleven van cultuur. Voor de gemeente Sluis is dit fonds bijzonder relevant gezien het sterke lokale verenigingsleven en de rijke tradities. Het fonds biedt subsidies en regelingen voor drie hoofdterreinen: cultuureducatie, amateurkunst en immaterieel erfgoed. Dit biedt concrete financiële en inhoudelijke aanknopingspunten voor de ondersteuning van lokale muziekverenigingen, erfgoedgemeenschappen en educatieve projecten. Daarnaast stimuleert het fonds projecten op het snijvlak van cultuur en het sociaal domein (zorg en welzijn), wat kansen biedt om cultuur in te zetten voor bredere maatschappelijke opgaven, zoals de participatie van ouderen of jongeren.

Het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA) fungeert als de landelijke kennispartner voor beleid en praktijk. Waar de rijkscultuurfondsen de financiële middelen verstrekken, levert het LKCA de inhoudelijke onderbouwing, data en expertise die nodig zijn voor effectief beleid. Voor de gemeente is dit instituut een belangrijke bron van informatie over actuele landelijke trends en wetgeving, zoals kansengelijkheid, de vernieuwing van cultuureducatie en de veranderende behoeften van het verenigingsleven.

De Rijksdienst Cultureel Erfgoed (RCE) voert het erfgoedbeleid uit namens het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. De dienst beheert niet alleen het monumentenregister en de bijbehorende subsidieregelingen voor instandhouding (SIM), maar fungeert ook als kenniscentrum. De RCE ondersteunt gemeenten bij de implementatie van de Omgevingswet, met als kernopgave om cultuurhistorische waarden volwaardig en vroegtijdig mee te wegen in ruimtelijke plannen en ontwikkelingen. Hoewel de kerntaak van de RCE bij het fysieke erfgoed ligt, speelt de dienst een steeds belangrijkere rol in de verbinding met immaterieel erfgoed. In het kader van het Verdrag van Faro stimuleert de RCE erfgoedparticipatie.

Het Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland (KIEN) is de landelijke organisatie die de uitvoering van het UNESCO-verdrag inzake de bescherming van immaterieel cultureel erfgoed in Nederland coördineert. De organisatie ondersteunt erfgoedgemeenschappen bij het borgen en doorgeven van hun tradities en beheert de Inventaris Immaterieel Erfgoed Nederland. Samenwerking met KIEN biedt gemeenten handvatten om het lokale verenigingsleven te versterken en immaterieel erfgoed in te zetten als middel voor sociale cohesie en gemeenschapszin.

3. Visie en ambitie

3.1 Wat vinden de cultuur- en erfgoedorganisaties belangrijk?

We hechten veel waarde aan de inzichten en opvattingen van onze cultuur- en erfgoedorganisaties. Om die reden zijn we met hen het gesprek aangegaan. We haalden op wat er wel of niet goed gaat en wat belangrijk is om te verbeteren. In de bijlage zijn de uitkomsten van de raadpleging en de dialoog met het cultuur- en erfgoedveld verwerkt (bijlage II). Onder verwijzing naar de bijlage noemen we onderstaand de belangrijkste verbeterpunten die uit de gesprekken met het veld naar voren zijn gekomen en die in enigerlei vorm een plek in het nieuwe cultuur- en erfgoedbeleid zouden moeten krijgen.

De spelers in het cultuur- en erfgoedveld vinden de volgende punten belangrijk voor het nieuwe cultuur- en erfgoedbeleid:

- Versterking van de gemeentelijke regie en coördinatie door een heldere beleidsambitie met bijbehorende kaders. Een scherpe rolverdeling, waarbij de gemeente faciliteert en instellingen uitvoeren, vormt hierbij het uitgangspunt. Dit wordt ondersteund door een eenduidig, herijkt subsidiebeleid en transparant accountmanagement, waardoor de vindbaarheid van de juiste aanspreekpunten binnen de gemeentelijke organisatie voor de sector is gewaarborgd.
- Meer investeren in programma's ten behoeve van publieksbereik, zodat cultuur en erfgoed beleefbaar en toegankelijk is voor zoveel mogelijk inwoners.
- Beter benutten van de toeristische potentie van natuur, landschap en cultuurhistorie in West-Zeeuws-Vlaanderen als bijdrage aan kwaliteitstoerisme.
- Extra inzet om jeugd en jongeren te bereiken en te faciliteren, onder andere met cultuureducatie binnen- en buitenschools, maar ook met nieuwe vormen waarbij jongeren vooral zelf bepalen wat zij belangrijk vinden aan creatieve praktijken.
- Versterken van de basisvoorzieningen zodanig dat ze voldoen aan de eisen van deze tijd, aantrekkelijk zijn om naartoe te gaan, toegankelijk en betaalbaar, dus laagdrempelig voor alle inwoners, oud en jong.
- Faciliteren van één aanspreekpunt voor alle cultuur- en erfgoedorganisaties.

3.2 Inspelen op relevante beleidskaders en kansen

In bijlage I hebben we relevante beleidskaders van Rijk, provincie en onze eigen gemeente geïnventariseerd en geanalyseerd op kansen en aanknopingspunten. Onder verwijzing naar die bijlage vatten we onderstaand samen wat voor het nieuwe cultuur- en erfgoedbeleid de belangrijkste beleidskaders zijn en welke aanknopingspunten we zien.

Economische Agenda (gemeente)

De Economische Agenda (2025) vormt een belangrijk beleidskader voor ons nieuwe cultuur- en erfgoedbeleid. De Economische Agenda geeft nieuwe richting aan het economische beleid van de gemeente met meer inzet op en ruimte voor de brede economie in vijf dragende kernen. Met nieuwe bedrijventerreinen, meer woningen en dus ook betere voorzieningen in de dragende kernen, ontstaat er ook ontwikkelperspectief voor cultuur- en erfgoedvoorzieningen voor de inwoners. De aandacht voor brede economie in de vijf dragende kernen betekent ook een koerswijziging voor het toeristisch beleid: niet langer meer inzetten op massatoerisme en spreiding van toeristische voorzieningen in het achterland, maar kiezen voor kwaliteitstoerisme. Dit biedt kansen voor onderscheidende cultuur- en erfgoedvoorzieningen, waaronder de musea en culturele festivals en evenementen.

Beleidsplan Sociaal Domein (gemeente)

Ook het beleidsplan Sociaal Domein 2026-2030 biedt een belangrijk kader voor het nieuwe cultuur- en erfgoedbeleid. We zien een relatie tussen de dorpshuizen en plekken voor culturele activiteiten met een goede spreiding over de woonkernen van onze gemeente. Ook biedt het beleidsplan Sociaal Domein 2026-2030 goede aanknopingspunten voor extra inzet om de cultuurdeelname van jeugd en jongeren te vergroten. De gemeente heeft uitgesproken om in te zetten op een brede sociale basis in leefbare

kernen. Door actief in te zetten op ontmoeting en onderlinge betrokkenheid wil de gemeente het welzijn van de inwoners vergroten en maken we de sociale basis sterker. Daarbij hebben we extra aandacht voor de mentale gezondheid van jongeren: het jongerenwerk heeft hierin een sterke positie. Cultuur en erfgoed zijn waardevolle instrumenten om de jongeren weerbaarder en meer verbonden te maken.

Erfgoedwet en Omgevingswet (Rijk)

Specifiek voor de 'harde' kant van onze erfgoedsector - monumenten, archeologie en cultuurlandschappen - zijn de Erfgoedwet (2016) en de Omgevingswet (2024) van belang. Deze wetten verplichten ons nieuw erfgoedbeleid te formuleren, gebruikmakend van landelijke formats en regels voor beter beheer en behoud van waardevol erfgoed en ook om vastgestelde erfgoedkwaliteiten veilig te stellen en als inspiratiebron te gebruiken bij grote ruimtelijke ontwikkelopgaven. Op dit punt zien we een belangrijk raakvlak met de Economische Agenda, op grond waarvan grote ruimtelijke ontwikkelopgaven worden voorzien in met name de 5 dragende kernen van de Economische Agenda.

Cultuur met Kwaliteit en Regeling Versterking Amateurkunst (Rijk, provincie)

De provincie en het Rijk hebben goed op elkaar afgestemd cultuurbeleid, met name ten aanzien van cultuureducatie, cultuurparticipatie, broedplaatsen en het stimuleren van het makersklimaat. Dit vertaalt zich onder andere in geldstromen voor cultuureducatie in het onderwijs (Cultuur met Kwaliteit) en voor de amateurkunst (Regeling Versterking Landelijke Infrastructuur Amateurkunst). Het landelijke Fonds Cultuurparticipatie en de provinciale ondersteuningsorganisatie Cultuurkwadraat zijn hierbij de sleutelorganisaties met wie we kunnen bezien hoe ook de gemeente Sluis en betrokken onderwijs- en cultuurorganisaties kunnen profiteren van deze geldstromen en ondersteuning.

Museumbeleid en Kerkenvisie (gemeente)

In het recente verleden hebben we als gemeente twee relevante beleidskaders vastgesteld die in feite onderdeel zijn van het nieuwe cultuur- en erfgoedbeleid:

- Het Museumbeleid gemeente Sluis 2025-2028 (2024). Dit museumbeleid voorziet o.a. in een focus op de musea die voldoen aan de eisen van het landelijke Museumregister en bijgevolg de Museumkaart (belangrijk promotie-instrument) mogen voren. Deze musea gaan samenwerken in de overkoepelende Stichting Musea Sluis, zodat ze vanuit de gezamenlijkheid hun aanbod en programma's kunnen versterken, betere promotie en marketing kunnen organiseren en hun organisaties kunnen professionaliseren en de vele vrijwilligers beter kunnen ondersteunen. Deze ontwikkeling sluit uitstekend aan op de Economische Agenda, die inzet op kwaliteitstoerisme. Het samenwerkingsverband Stichting Musea Sluis zal ook de kleinere musea en erfgoedorganisaties meenemen in betere promotie en marketing.
- De Kerkenvisie gemeente Sluis (2024). De Kerkenvisie doet concrete aanbevelingen voor herbestemming en het toekomstbestendig krijgen van vrijkomende kerkgebouwen in onze gemeente. Naast de wettelijke verplichtingen uit de Erfgoedwet en de Omgevingswet, bieden de voorgestelde maatregelen in dit beleidsstuk kansen om ons religieuze erfgoed een toekomstbestendige invulling te geven. Hiermee ontstaan kansen om de opgaven rondom religieus erfgoed duurzaam en toekomstgericht in te vullen.

Algemene Subsidieverordening (gemeente)

Ten slotte is van belang te noemen de aanscherping van ons subsidiebeleid. In 2025 hebben we de Algemene Subsidieverordening aangescherpt en aangekondigd dat we de nieuwe verordening voor een aantal specifieke beleidsterreinen willen uitwerken in subsidieregels ('subsidieboeken'), waaronder een subsidieboek Onderwijs, Sport en Cultuur. Dat biedt de kans om ons nieuwe cultuur- en erfgoedbeleid te verwerken in nieuwe subsidieregels. In deze cultuur- en erfgoednota *Tussen Vesting en Verbeelding; cultuur- en erfgoedbeleid gemeente Sluis 2026-2032*, geven we richting aan de nog op te stellen subsidieregels voor onze cultuur- en erfgoedinitiatieven.

3.3 Koersbepaling

Op basis van de gesprekken met het cultuur- en erfgoedveld en de kansen die we zien vanuit beleidskaders lokaal, provinciaal en landelijk, benoemen we de volgende hoofdlijnen van ons cultuur- en erfgoedbeleid voor de periode 2026-2032:

- Meer samenhang & verbinding.
Deze hoofdlijn gaat over de organisatiegraad en de inrichting van ons cultuur- en erfgoedbestel. Om te komen tot een aantrekkelijk en goed functionerend cultuur- en erfgoedbestel in onze gemeente is het noodzakelijk een aantal verbeteringen door te voeren in de wijze waarop het cultuur- en erfgoedveld is georganiseerd, hoe wij ons als gemeente daartoe verhouden en welke afspraken we kunnen maken over de uitvoering van het beleid.
- Basisinfrastructuur laagdrempelig & toekomstbestendig.
Deze hoofdlijn gaat over ons voorzieningenniveau. We willen beter inzicht hebben in wat voor onze gemeente een passend cultureel voorzieningenniveau is en welke stappen we kunnen zetten om daar invulling aan te geven. Behalve een basisinfrastructuur aan cultuur- en erfgoedvoorzieningen voor de eigen inwoners willen we in onze gemeente ook voorzien in een aanbod waarmee we ons kunnen onderscheiden. Dat kan in de vorm van enkele onderscheidende en hoogwaardige voorzieningen, waarmee we uitdrukking kunnen geven aan onze identiteit en waarmee we de aantrekkingskracht op bezoekers aan deze regio kunnen vergroten.
- Versterken educatie & participatie.
Deze hoofdlijn gaat over activiteiten en programma's om zo veel mogelijk inwoners te betrekken bij cultuur en erfgoed. Dat kan door middel van laagdrempelige vormen van cultuur- en erfgoedbeleving, maar ook door zelf actief te zijn met kunstbeoefening en/of door als vrijwilliger actief te zijn in de organisatie van cultuur en erfgoed en daarmee onderdeel te zijn van de lokale gemeenschap of een erfgoedgemeenschap. We richten ons op alle inwoners, met extra aandacht voor de jeugd tot 27 jaar. Met deze hoofdlijn spelen we in op ons beleidskader Sociaal Domein en op landelijke beleidskaders en subsidieprogramma's, onder andere Cultuur met Kwaliteit en de subsidieregelingen van met name het Fonds Cultuurparticipatie voor versterking van de amateurkunst, ondersteuning van erfgoedgemeenschappen en jongerencultuur.
- Naar een nieuw erfgoed- en monumentenbeleid.
Deze hoofdlijn heeft betrekking op de 'harde' kant van erfgoed. We staan voor de opgave uitvoering te geven aan de Erfgoedwet van 2016 en de Omgevingswet van 2024. Nodig is dat we goed in beeld hebben waar we op inzetten als het gaat om het behoud en beheer van waardevolle monumenten, archeologie en cultuurlandschappen. We willen onze erfgoedkwaliteiten benutten als input voor de grote ruimtelijke ontwikkelingsopgaven waar we voor staan.

In het volgende hoofdstuk werken we deze hoofdlijnen van beleid uit.

4. Hoofdpijnen van beleid

4.1 Meer samenhang & verbinding

Rolverdeling

Een goede relatie tussen gemeente en cultuur- en erfgoedorganisaties begint met duidelijkheid over welke rol ze vervullen ten opzichte van elkaar:

- Onze rol als gemeente is kaderstellend, faciliterend en voorwaardenscheppend, onder andere door subsidieverlening. Kaders, faciliteiten en voorwaarden worden vastgelegd in beleid en subsidieafspraken.
- De gesubsidieerde organisaties hebben een eigen verantwoordelijkheid om binnen de gestelde kaders en met gebruikmaking van beschikbaar gestelde middelen vorm en inhoud te geven aan uitvoering van beleid en daarin waar mogelijk en zinvol afstemming, samenhang en samenwerking te zoeken.

Met deze nota *Tussen Vesting en Verbeelding; cultuur- en erfgoedbeleid gemeente Sluis 2026-2032* zorgen we voor een helder beleidskader. Hiermee weten alle organisaties welke kant we op willen met cultuur en erfgoed in onze gemeente en wat er van de organisaties verwacht wordt.

Opstellen subsidieregels Cultuur en erfgoed

De recent vastgestelde Algemene Subsidieverordening willen we ook voor de beleidsterreinen Onderwijs, Sport en Cultuur uitwerken in subsidieregels. We zetten in op alle mooie bestaande initiatieven die onze gemeente rijk is. In eerste instantie wijzen we een aantal culturele hotspots aan op bestaande erfgoed locaties. Dit zijn de Sint-Baafskerk in Aardenburg, 't Kerkje in Waterlandkerkje, het Belfort in Sluis en de Grote Kerk in Groede. We prioriteren deze locaties voor activiteiten en tentoonstellingen en nemen dit als uitgangspunt in de uit te werken subsidieregeling. Verder zetten we in op verbreding van culturele activiteiten in de vijf vitale kernen. Groede zien we hierbij als een aanvullende onderscheidende kern op cultureel vlak. In Oostburg zetten we in op een centraal huis voor cultuur. In de overige vitale kernen inclusief Groede subsidiëren we de Stichting Museum Sluis voor het exploiteren van de kernmusea.

Beeldbepalend erfgoed versterkt de aantrekkelijkheid van kernen en draagt bij aan toerisme, recreatie en vestigingsbereidheid. De Culturele hotspots (gebouwen), aangevuld met alle molens, de vuurtoren in Breskens, de Watertoren in Oostburg en de Mauritskerk in IJzendijke zijn voor ons beeldbepalend erfgoed. Een regeling voor het subsidiëren van deze locaties werken we nader uit. Belangrijke onderdelen voor het bepalen van de hoogte van subsidie zijn; de maatschappelijke relevantie, duurzaamheid en toekomstbestendigheid, haalbaarheid, kwaliteit en urgentie.

De uitwerking voor de subsidieregels van organisaties en initiatieven op het gebied van cultuur en erfgoed werken we, in overleg met het veld, op de volgende manier uit:

- Structurele meerjarige subsidies voor de basisinfrastructuur, hieronder verstaan we de Bibliotheek Zeeuws-Vlaanderen, het Ledeltheater, Stichting Cultuureducatie Zeeuws-Vlaanderen en de Stichting Musea Sluis. Deze instellingen beschikken over een professionele kernorganisatie.
- Herwaardering van de huidige subsidies, met in achtneming van bovenstaande kaders.
- Een regeling voor incidentele subsidies voor nieuwe initiatieven en projecten op het gebied van cultuur en erfgoed. Hiermee geven we nieuwe initiatieven een kans en maken we vernieuwing mogelijk.
- Afzonderlijke regelingen voor:
 - Amateurkunst, met een mogelijke plus voor goede samenwerking en vernieuwing bij verenigingen.
 - Culturele initiatieven door en voor jongeren.
 - Programmering van activiteiten, tentoonstellingen en festivals.
- Herijking van de projectsubsidie en instandhoudingssubsidie voor erfgoed:
 - Actualiseren van de subsidiecriteria.
We passen de criteria aan zodat ook andere typen cultuurhistorisch en beeldbepalend

- erfgoed in aanmerking komen voor subsidie. Voor de projectsubsidie betekent dit bijvoorbeeld dat objecten zoals de watertoren kunnen worden ondersteund.
- Instellen van een beoordelingskader voor overschrijding van het subsidieplafond. Bij een te groot aantal aanvragen prioriteren we subsidies op basis van maatschappelijke relevantie, duurzaamheid en toekomstbestendigheid, haalbaarheid, kwaliteit en urgentie.

Opzetten loketfunctie Cultuur en erfgoed

Als gemeente zetten we in op een brede maatschappelijke dienstverlening. Onderdeel daarvan is de collectieve ondersteuning aan inwoners(doel)groepen, initiatieven, maatschappelijke verenigingen en organisaties. Eén team dat het eerste aanspreekpunt is voor inwoner- en kerninitiatieven, stads- en dorpsraden, sport- en cultuurverenigingen en kleinschalige organisaties. We constateren dat deze loketfunctie voorziet in een behoefte. De komende beleidsperiode wordt dit “loket” verder vormgegeven.

Sinds 2022 zijn enkele cultuur- en erfgoedbijeenkomsten georganiseerd. Kennisdeling, informatie-uitwisseling en het informeel bijeenbrengen van de diverse verenigingen en stichtingen staat centraal. We willen stapsgewijs de frequentie verhogen van een keer per halfjaar naar vier bijeenkomsten per jaar.

We willen onderzoeken of er bereidheid is om vanuit het cultuur- en erfgoedveld een kleine klankbordgroep van 5 a 10 vertegenwoordigers te vormen, met wie we op specifieke onderwerpen wat meer de diepte in kunnen. Bijvoorbeeld de uitwerking van het subsidiebeleid met de op te stellen subsidieregels.

Pilot Cultuurcoach Sluis

We vinden het belangrijk dat de spelers in het cultuur- en erfgoedveld in de uitvoering van hun activiteiten ook meer afstemming en samenwerking zoeken. Voor de musea en erfgoedorganisaties wordt daar al in voorzien met de Vereniging Musea West-Zeeuws- Vlaanderen (VMWZV) en de oprichting dit jaar van de gezamenlijke Stichting Musea Sluis.

We zien graag dat er in het brede cultuur- en erfgoedveld van onze gemeente ook meer afstemming en samenwerking komt, onder andere op het punt van promotie en marketing met een gezamenlijke Uitagenda en het opzetten van activiteiten voor en door jongeren. We geloven niet dat het nodig is hiervoor een nieuwe organisatie op te zetten; wel denken we dat het behulpzaam kan zijn om te werken met een cultuurcoach die inwoners, verenigingen en stichtingen kan ondersteunen bij het organiseren van cultuur- en erfgoedactiviteiten. Op de positionering van de Cultuurcoach zullen we ons nog nader oriënteren.

De belangrijkste taken van de Cultuurcoach zijn:

- Zorgen voor goede informatie-uitwisseling tussen alle spelers in het cultuur- en erfgoedveld.
- Ontwikkelen en organiseren van gezamenlijke marketing- en publiciteitsactiviteiten om het cultuur- en erfgoedaanbod in onze gemeente zo breed mogelijk bekend te maken bij zowel de eigen inwoners als bezoekers aan West-Zeeuws- Vlaanderen.
- Ontwikkelen en opzetten van cultuur- en erfgoedactiviteiten voor en door jongeren, in samenwerking met o.a. de jongerenwerkers van de gemeente Sluis en de Stichting Cultuureducatie Zeeuws-Vlaanderen.
- Zorgen voor optimale afstemming met de coördinator van het Cultuurloket o.a. Door het gezamenlijk voorbereiden van bijeenkomsten van het Cultuurloket.

We stellen voor het werken met een Cultuurcoach Sluis vooralsnog op te zetten als een pilot van 2 jaar. Op basis van de opgedane ervaringen kan worden bepaald in hoeverre het werken met een Cultuurcoach Sluis gecontinueerd moet worden. De financiële consequenties van de pilot Cultuurcoach zijn opgenomen in de financiële paragraaf.

Samenvattend overzicht beleidsmaatregelen

- We stellen een richtinggevend notitie op basis van de hiergenoemde beleidsuitgangspunten voor de uitwerking voor subsidieregelingen cultuur- en erfgoed. Via de kadernota of programmabegroting vertalen we dit in subsidieplafonds.
- De structurele meerjarensubsidies geven we vorm via contractuele beleidsdoelstellingen en prestatieafspraken. We faciliteren de benodigde kernorganisatie (personeel, organisatie en huisvesting). We onderzoeken de mogelijkheid voor extra subsidie met betrekking tot onderscheidende programmering of activiteiten.
- Doorontwikkelen Cultuurloket.
- Pilot Cultuurcoach Sluis

4.2 Basisinfrastructuur laagdrempelig & toekomstbestendig

Naar een passend voorzieningenniveau

Wij hebben de intentie om op basis van onze groeiambities en de regiovisie vitale regio's een lokaal voorzieningenbeleid op te stellen. Dat begint met het formuleren van wat voor onze gemeente een passend voorzieningenniveau is. Voor wat betreft onze cultuur- en erfgoedvoorzieningen willen we daar op anticiperen en in beeld brengen welke opgaven daarbij spelen. Dit vertalen we in een strategisch Accommodatie en Eigendomsbeleid.

Voor wat betreft onze cultuur- en erfgoedvoorzieningen maken we onderscheid in:

- Plekken voor culturele ontmoeting, goed gespreid over de verschillende kernen van onze gemeente. Plekken voor culturele ontmoeting zijn locaties waar amateurverenigingen kunnen oefenen, waar workshops en lessen kunnen worden gegeven en waar kleinschalige concerten of uitvoeringen worden gegeven. Plekken voor culturele ontmoeting kunnen onderdeel zijn van een dorpshuis.
- De accommodaties en organisaties van onze structureel gesubsidieerde basisvoorzieningen in de cultuur- en erfgoedsector.
- Plekken voor culturele festivals en activiteiten.

Cultuur- en erfgoedvoorzieningen toekomstbestendig

Voor wat betreft onze structureel gesubsidieerde cultuur- en erfgoedvoorzieningen willen we in de komende beleidsperiode nagaan in hoeverre zij toekomstbestendig zijn qua organisatie en accommodatie. Bij de meeste cultuur- en erfgoedvoorzieningen kunnen we dat in overleg met de instellingen zelf in beeld brengen. Bij enkele voorzieningen is er meer nodig en zal er een beroep op specifieke expertise gedaan moeten worden.

Ons beeld ten aanzien van de toekomstbestendigheid van onze cultuur- en erfgoedvoorzieningen is als volgt:

- Bibliotheek Zeeuws-Vlaanderen. Met de vestigingen in Oostburg, Breskens en IJzendijke en toekomstig in Sluis, is de bibliotheekvoorziening conform de WSOB in onze gemeente op pijl. We stimuleren de doorontwikkeling van de bibliotheek tot een brede maatschappelijke ontmoetingsplek. Daarbij willen we inzetten op een extra bibliotheekvoorziening in Aardenburg (witte vlek).
- Bij het Ledeltheater spelen verschillende vraagstukken, zowel ten aanzien van de organisatie als ten aanzien van het gebouw. Het Ledeltheater wil zich ontwikkelen tot een laagdrempelig cultuurhuis met niet alleen een podium en filmzaal, maar ook ruimten die benut kunnen worden voor lezingen, workshops, oefenruimtes en kunstonderwijs. Daarnaast wil het Ledeltheater ook toeristen bedienen met onder andere filmvoorstellingen. We zijn inmiddels, in samenspraak met het Ledeltheater, een planontwikkeling gestart om scherp te krijgen wat nodig is aan verbeteringen aan (en eventueel uitbreiding van) het gebouw en hoe de organisatie toekomstbestendig kan worden gemaakt.
- Stichting Cultuureducatie Zeeuws-Vlaanderen heeft momenteel een accommodatie in Oostburg in gebruik, die specifiek gericht is op jongeren: een culturele broedplaats. Deze voorziening

voorziet duidelijk in een behoefte van onze jongeren. We onderzoeken de mogelijkheden voor meer regionale samenwerking en de ideeën rondom een cultureel huis in Oostburg.

Planontwikkeling versterken culturele festivals en evenementen

In potentie zijn de (grotere) culturele festivals en evenementen interessant voor een aanbod in het licht van kwaliteitstoerisme. Er wordt momenteel gewerkt aan een nieuw evenementenbeleid.

Samenvattend overzicht beleidsmaatregelen

- Passend cultureel basisvoorzieningsniveau koppelen aan het op te stellen lokale voorzieningenbeleid Sluis, op basis van onze groeiambities
- Opstellen toekomstvisie voor het Ledeltheater, gekoppeld aan een centraal cultuurhuis in Oostburg.
- Behoud van de huidige vestigingen van de bibliotheek en een uitbreiding tot een bibliotheekfunctie in Aardenburg

4.3 Cultuur- en erfgoededucatie & -participatie

Belang van cultuureducatie en -participatie

We willen het aanbod aan activiteiten en programma's cultuureducatie en cultuurparticipatie in het komende jaar evalueren en stroomlijnen. Waar aansluiting gemist wordt zetten we in op het uitbreiden van het huidige aanbod. Cultuureducatie en cultuurparticipatie zijn belangrijk voor de persoonlijke ontwikkeling en het welbevinden van onze inwoners, en specifiek voor onze jongeren. Daarbij draagt het bij aan gemeenschapszin en sociale binding.

Uitgangspunt is dat er eenduidigheid is in het aanbod van cultuurmenu's, zodat iedere leerling met dezelfde programma's kennis maakt.

Stroomlijnen cultuureducatie in het onderwijs

Voor wat betreft cultuureducatie in het basis- en voortgezet onderwijs willen we een samenhangend geheel van zowel aanbodgerichte activiteiten uit het veld (cultuurmenu's) als lesprogramma's die aansluiten op de leerdoelen en het curriculum van de scholen. Hierin trekken we op met de andere gemeenten in Zeeuws-Vlaanderen en met Stichting Cultuureducatie Zeeuws-Vlaanderen (CEZVL) die voor alle gemeenten de cultuurmenu's organiseert en met Toonbeeld in Terneuzen, dat de programma's van Cultuureducatie met Kwaliteit naar de scholen brengt.

Tot en met 2028 draagt de gemeente Sluis financieel bij aan het programma Cultuureducatie met Kwaliteit. CMK is erop gericht om de cultuurkennis van scholen en leerkrachten te versterken en op die manier cultuureducatie ook onderdeel te maken van het lesprogramma. Toonbeeld voert de regie op dit programma. De landelijke ontwikkelingen houden we nauwgezet in de gaten. Vooralsnog zal dit programma per 2028 vast onderdeel worden van het onderwijscurriculum. Hieraan zijn geen extra kosten verbonden.

Met de drie Zeeuws-Vlaamse gemeenten zetten we in op een doorontwikkeling van de cultuurmenu's (binnenschools). Met de cultuurmenu's willen we iedere leerling de mogelijkheid bieden om kennis te laten maken met diverse onderdelen van kunst, cultuur en erfgoed. Belangrijk uitgangspunt is de betrokkenheid van lokale partijen bij de inzet van de cultuurmenu's. Ook de aansluiting bij het onderwijscurriculum is een belangrijke voorwaarde.

Specifiek voor initiatieven op het gebied van museumeducatie merken we op dat de musea in Sluis al langer bezig zijn met museumeducatie-projecten die aansluiten op het curriculum van het onderwijs. Deze ontwikkeling willen we de komende jaren doorzetten; we zien graag dat dit aanvullend aanbod verder wordt uitgebreid. Hiermee verankeren we erfgoededucatie als vast onderdeel van het cultuureducatieve aanbod. Het streven is dat iedere leerling tijdens zijn schoolloopbaan de kans krijgt om minimaal vier keer een regionaal museum te bezoeken.

Als gemeente vinden we het belangrijk dat het aanvullend aanbod aansluit bij de cultuurmenu's. We nemen dat als een van de pijlers op in de prestatieafspraken die we maken in het kader van de nieuwe Subsidieregeling Cultuur en Erfgoed.

Vrijtijdsaanbod cultuureducatie (buitenschools aanbod) bundelen op centrale plek

Voor wat betreft de buitenschoolse cultuureducatie willen we werken aan een basisaanbod kunstonderwijs in de meest gangbare kunstdisciplines (muziek, theater, dans, tekenen, schilderen, fotografie en film) voor alle leeftijden. Mogelijk kan dat aanbod gebundeld worden op een vaste plek. In dat perspectief kan bijvoorbeeld gekeken worden naar de centrumontwikkeling in Oostburg, waar ook ten aanzien van maatschappelijke voorzieningen plannen worden gemaakt. Ook kan in Oostburg een bundeling met het Ledeltheater op haalbaarheid worden onderzocht.

Naast een centrale plek vinden we het ook belangrijk dat er samenwerking plaatsvindt met lokale verenigingen en stichtingen.

Versterken aanbod voor en door jongeren

In het kader van cultuurparticipatie leggen we de focus op amateurkunst en aanbod voor jeugd en jongeren tot 27 jaar. Voor wat betreft jeugd en jongeren willen we met betrokken organisaties vanuit het sociaal domein en cultuurorganisaties, zoals CEZVL, onderzoeken hoe we deze doelgroep beter kunnen bereiken en bedienen. De broedplaats voor jongeren die CEZVL in Oostburg organiseert, blijkt goed te werken en kan mogelijk de basis zijn voor het gemeentebreed bereiken van meer jongeren,.

Met de komst van een Cultuurcoach Sluis denken we dat hier verbetering in kan komen; een cultuurcoach kan samen met jongeren en betrokken organisaties zorgen voor concrete nieuwe initiatieven op het gebied van jongerencultuur. Daarnaast willen we in de subsidieafspraken met in ieder geval CEZVL gerichte inspanning op het gebied van jongerencultuur vastleggen. We stellen hiervoor een specifiek subsidiebudget beschikbaar en werken dit verder uit in een subsidieregeling voor jongerencultuur. Beleidsuitgangspunten zijn dat het:

- aansluit bij de wensen en behoeften van de jongeren
- een bijdrage levert bij het verminderen van gezondheidsachterstanden (kansengelijkheid, mentale weerbaarheid)
- sociale betrokkenheid verhoogt
- inzet op preventie, waarmee duurdere (jeugd)hulp kan verminderen

Ondersteuning van amateurverenigingen

Voor wat betreft de amateurkunst zien we dat deze vorm van cultuurbeoefening onder druk staat. Veel verenigingen hebben moeite jonge mensen aan zich te binden en het vrijwilligerswerk in de organisatie van amateurkunst staat onder druk. We willen de cultuurcoach die we hebben voorgesteld expliciet ook opdracht geven ook de amateurkunst te ondersteunen. Dat zou mogelijk kunnen onderwerpen als publiciteitsbeleid, fondsenwerving en vrijwilligersbeleid. Ook kan de cultuurcoach amateurkunst-organisaties helpen nieuwe vormen van amateurkunst te ontwikkelen, als alternatief voor het traditionele lidmaatschap met vaste contributies.

Samenvattend overzicht beleidsmaatregelen

- We overleggen met de andere gemeenten in Zeeuws-Vlaanderen en met Cultuurkwadraat, Toonbeeld en CEZVL om te komen tot een samenhangend aanbod van Cultuurmenu's en programma's die aansluiten op de leerdoelen van het onderwijs.
- Voor het aanbod cultuurmenu en buitenschools aanbod zetten we in op kansengelijkheid. Daarnaast zijn belangrijke uitgangspunten het betrekken van lokale spelers en het aansluiten op het onderwijscurriculum.
- Het streven is dat iedere leerling, aanvullend op de basis cultuurmenu, tijdens zijn schoolloopbaan de kans krijgt om minimaal vier keer een regionaal museum te bezoeken. We stellen hiervoor een subsidie beschikbaar per basisschoolleerling gerelateerd aan het museumbezoek.
- We onderzoeken of het buitenschoolse aanbod cultuureducatie kan worden gebundeld op een centrale plek, mogelijk bij het Ledeltheater.
- We willen jongeren stimuleren om meer in aanraking te komen met cultuur en zelf initiatieven op

te zetten. Hiervoor werken we een subsidieregeling voor jongerencultuur uit. Ook zullen we de nieuwe Cultuurcoach Sluis opdracht geven om met jongeren en betrokken organisaties te komen tot nieuwe projecten. De samenwerking met de jongerenwerkers is een pré.

4.4 Erfgoed en monumentenbeleid

Naar een nieuw erfgoed- en monumentenbeleid

Ons monumentenbestand bestaat uit rijksmonumenten en gemeentelijke monumenten. De rijksmonumenten vormen het fundament: deze objecten zijn door het Rijk aangewezen en maken deel uit van een landelijk beschermd stelsel. Daarnaast hebben we de mogelijkheid om zelf gebouwen en objecten van lokaal belang als gemeentelijk monument aan te wijzen. Het behouden van cultureel erfgoed vraagt om een toekomstgerichte en realistische aanpak. Toekomstbestendig betekent dat we ons erfgoed beschermen voor komende generaties, maar ook dat we keuzes maken die passen binnen onze beschikbare tijd, middelen en wettelijke taken. De focus ligt op objecten die bepalend zijn voor het karakter en de herkenbaarheid van onze gemeente. Realistisch betekent dat we onze aandacht vooral focussen op monumenten die op dit moment nog in een redelijke staat zijn.

Rijksmonumenten vormen hiervoor het fundament. Als aanvulling daarop kunnen wij zelf bepalen welke objecten extra bescherming krijgen als gemeentelijk monument. Sinds 2013 hebben we verschillende categorieën erfgoed onderzocht, zoals militair en religieus erfgoed, woonhuizen en boerderijen. Een groot deel van deze inventarisaties is afgerond. Het huidige monumentenbestand bevat ruim vierhonderd objecten, waarvan ongeveer de helft gemeentelijk monument is. Deze omvang is niet langer beheersbaar en zet toezicht, vergunningverlening en de ondersteuning van eigenaren onder druk. Daarom is een herziening van het bestand aan gemeentelijke monumenten nodig. Ons doel is om het gemeentelijk monumentenbestand te beperken tot een veel kleinere, overzichtelijke groep waardevolle monumenten.

We richten ons op beeldbepalend erfgoed dat herkenningspunten vormt in het landschap en in de kernen. Objecten die voor het publiek vanaf de openbare ruimte zichtbaar zijn en/of die toegankelijk zijn voor publiek hebben daarbij onze voorkeur. Religieus erfgoed, Militair erfgoed en andere beeldbepalende objecten blijven belangrijk voor ons monumentenbestand. Boerderijen zijn vaak minder zichtbaar en minder toegankelijk door de ligging in het buitengebied. Voor woonhuizen geldt dat deze categorie al uitgebreid vertegenwoordigd is binnen de rijksmonumenten, met in totaal drieënnegentig objecten. Voor deze categorie monumenten geldt eveneens dat zij over het algemeen niet toegankelijk zijn voor publiek.

Voor de beoordeling van gemeentelijke monumenten gebruiken we het bestaande afwegingskader, zoals dat in de periode vanaf 2017 is gehanteerd. Bij de aanwijzingsbesluiten is een waarderingstabel gebruikt tot maximaal 30 punten. We heroverwegen alle eerdere aanwijzingsbesluiten. Boerderijen en objecten die als woonhuis zijn gebouwd, nemen we alleen op in het gemeentelijk monumentregister bij scores boven de 25 punten. Objecten die rond deze bandbreedte (score tussen 23 en 27 punten) vallen, beoordelen we nog een keer kritisch volgens dezelfde methode, zodat de afweging zorgvuldig en uniform gebeurt. Ook de overige gemeentelijke monumenten beoordelen we kritisch. We willen hier, na overleg met erfgoedorganisaties een nieuwe bandbreedte bepalen tussen de 20 en 22 punten. Ook hier maken we dus een heroverweging.

Tegenover deze indikking van de gemeentelijke monumentenlijst staat dat we meer ondersteuning willen geven aan beeldbepalend erfgoed dat een monumentenstatus behoudt, door meer inzet op projectsubsidies. Samenvattend intensiveren we onze inzet, maar wel voor een kleiner, zorgvuldig gekozen deel van het beeldbepalend erfgoed.

Opstellen van een Ontwikkelprogramma Erfgoed

Sinds de invoering van ons erfgoedbeleid in 2013 zijn onze verplichtingen veranderd. De inwerkingtreding van de Erfgoedwet (2016) en de Omgevingswet (2024) schrijven ons nieuwe wettelijke kaders voor. Deze wetgeving legt de gemeente de expliciete taak op om zorgvuldig om te gaan met cultureel erfgoed en stelt verplicht om erfgoed- en archeologische belangen mee te wegen bij ruimtelijke ontwikkelingen.

Naast de twee nieuwe wetten is de landelijke Handhavingsstrategie Omgevingsrecht (LHSO) geïntroduceerd, deze strategie vormt een belangrijke aanleiding om het gemeentelijk beleid voor toezicht en handhaving op erfgoed te versterken. De LHSO heeft een breder toepassingsbereik dan haar voorganger en biedt gemeenten een uniform kader om overtredingen van wet- en regelgeving te voorkomen en erfgoed duurzaam te beschermen. Om aan deze verhoogde zorgplicht te voldoen en erfgoed een volwaardige plek te geven in vergunningverlening en ruimtelijke ontwikkelopgaven, willen we een proces in gang zetten dat resulteert in een samenhangend beleidsinstrumentarium in 2028: het Ontwikkelprogramma Erfgoed. Dit moet er zijn in 2028. Dit programma beschrijft maatregelen voor beheer, behoud en handhaving en geeft richtlijnen voor het benutten van erfgoedkwaliteiten bij ruimtelijke opgaven. In het Ontwikkelprogramma leggen we onze nieuwe koers en het bijbehorende afwegingskader vast. Tot die tijd pakken we de meest urgente dossiers alvast op.

We concretiseren stapsgewijs ons erfgoedbeleid langs de volgende acties en mijlpalen:

- We herijken het gemeentelijk monumentenbestand waarbij de inzet is om te komen tot een indikking van het monumentenbestand. Alle aangewezen gemeentelijke monumenten worden heroverwogen. We ontwerpen een (project) subsidieregeling voor eigenaren van monumenten.
- *Strategische inbedding van erfgoed in de Omgevingsvisie in 2026*. Het ruimtelijk domein ontwikkelt vanuit de Omgevingswet een integrale Omgevingsvisie. De transitie naar de Omgevingsvisie vraagt om een samenhangende aanpak waarin erfgoed niet alleen wordt beschermd, maar ook actief wordt meegenomen in ruimtelijke ontwikkelingen. Daarbij krijgt ook de omgeving van monumenten een belangrijkere rol.
- *Ontwikkeling Cultuurhistorische Waardenkaart*. We stellen een Cultuurhistorische Waardenkaart op die de historische gelaagdheid van ons grondgebied inzichtelijk maakt en waarin alle erfgoedkwaliteiten (monumenten, archeologische vondsten, cultuurlandschappen) in beeld worden gebracht. Deze waardenkaart wordt onderdeel van het omgevingsplan. De oplevering van de cultuurhistorische waardenkaart staat gepland in 2027.
- *Ontwikkelprogramma Erfgoed*. Met dit ontwikkelprogramma werken we in 2028 de vastgestelde wettelijke- en beleidskaders concreet uit. Bij het opstellen van het Ontwikkelprogramma Erfgoed richten we ons op de vijf dragende kernen uit de Economische Agenda. Daarnaast geven we prioriteit aan belangrijke monumentenhotspots;
- *Uitvoering Ontwikkelprogramma erfgoed*. Door het verleggen van onze focus op beeldbepalend erfgoed zal dit betekenen dat we de lijst van gemeentelijke monumenten indikken. De uitvoering van toezicht en handhaving vraagt om een risicogerichte aanpak, inclusief registratie van overtredingen en rapportage conform het format van de LHSO.

Actuele vraagstukken. Vooruitlopend op het Ontwikkelprogramma Erfgoed in 2028, willen we in 2026 en 2027 aan de slag met:

- *Kerkenvisie*. De aanbevelingen uit de kerkenvisie pakken we via verschillende lijnen op. We betrekken ze bij het op te stellen lokaal voorzieningenbeleid waarbij herbestemming naar maatschappelijke functies kan worden onderzocht. Daarnaast organiseren we een aanspreekfunctie en voorlichting over subsidies voor de kerkeigenaren via het brede loket maatschappelijke dienstverlening. Ook kunnen we vanuit het toekomstige loket ondersteunen bij het werven van vrijwilligers. Tot slot zijn wij bereid om op verzoek mee te werken aan pilots die uitvoering geven aan de concretisering van de conclusies en aanbevelingen uit de kerkenvisie.
- *Plan Gemeentelijk erfgoed*. We willen een duidelijke koers bepalen voor het gemeentelijk erfgoedbezit zoals onze Molens en Militair erfgoed (Bunkers). In het plan beschrijven we welk erfgoed we willen behouden en ontwikkelen en ook welke objecten we willen afstoten. Als we afstoten zorgen we voor goede voorwaarden, zodat de kwaliteit en toekomst van het erfgoed gewaarborgd blijft.
- *Watertoren*. We stellen een plan op om het gemeentelijke kunstwerk De Druppels te conserveren en te behouden richting de toekomst. Verder wordt de Watertoren meegenomen bij de herijking instandhoudingssubsidie en projectsubsidie.

Samenvattend overzicht beleidsmaatregelen

- Opstellen Cultuurhistorische Waardenkaart.
- Opstellen van gemeentelijk erfgoed- en monumentenbeleid, in de vorm van een Ontwikkelprogramma Erfgoed.
- Bepalen op welke wijze wij de aanbevelingen uit de kerkenvisie kunnen oppakken en of hiervoor specifieke expertise nodig is.
- Plan gemeentelijk erfgoedbezit.
- Toekomstperspectief kunstwerk Watertoren uitwerken.

5. Uitvoering en beheersing

5.1 Onderdelen voor de uitvoeringsagenda

Hoofddijn	Actie	Planning
Algemeen	Evaluatie en herijken uitvoeringsagenda	2028
Meer samenhang en verbinding	We stellen een richtinggevend notitie op basis van de hiergenoemde beleidsuitgangspunten voor de uitwerking van subsidieregelingen cultuur.	Uitvoering in 2026 Start nieuwe regeling in 2027
	Inrichten brede maatschappelijke dienstverlening, zoals genoemd in het beleidsplan Sociaal Domein	2026
	Onderzoek positionering en capaciteit Cultuurcoach. We stemmen hiervoor af met lokale basisinfrastructuur en de gemeenten Terneuzen en Hulst	2026
	Start pilot Cultuurcoach	2027
Basisinfrastructuur laagdrempelig en toekomstbestendig	Passend cultureel basisvoorzieningenniveau koppelen aan het op te stellen lokale voorzieningenbeleid Sluis, op basis van onze groeiambities	Start in 2027
	Afspraken vastleggen omtrent gebruik tentoonstellingsruimte Raadskelder Belfort	2026
	Opstellen toekomstvisie voor het Ledeltheater, gekoppeld aan een centraal cultuurhuis in Oostburg	2026
Educatie en participatie	Afstemming gemeenten, organisaties & programma's cultuureducatie	Doorlopend, onderdeel van contract- en prestatieafspraken
	Uitwerken subsidieregeling jongerenparticipatie	2027

	Opdracht beleggen bij musea en onderwijs om tot een “masterplan” Museum- en erfgoededucatie te komen voor de toekomst, aanvullend op de basis cultuurmenu’s.	2026
Erfgoed en monumenten	Herijking instandhoudingssubsidie en projectsubsidie.	Opstellen regeling in 2026 Start regeling in 2027
	Actualisatie van de erfgoedverordening en het monumentenregister	2026
	Ontwikkeling van cultuurhistorische waardenkaart en integreren in het omgevingsplan	2026/2027
	Opleveren Ontwikkelprogramma Erfgoed	2028
	Uitvoering Ontwikkelprogramma Erfgoed	2029 +
	Implementatie van een deel van de aanbevelingen uit de kerkenvisie.	2026
	Conclusies en aanbevelingen omtrent maatschappelijk gebruik en herstemming van kerken meenemen in het op te stellen lokaal Voorzieningenbeleid	2027
	Plan Gemeentelijk erfgoed	2027

5.2 Financiële consequenties

Maatregel	Structureel / incidenteel	Bedrag
Pilot cultuurcoach	Eenmalig voor pilot van 2 jaar, met indien gewenst structurele voortzetting	€ 100.000,-
Opstellen Ontwikkelprogramma Erfgoed	Eenmalig	€ 50.000,-
Mogelijkheid tot uitvoering van pilot omtrent uitvoering kerkenvisie	Eenmalig	€ 40.000,-
Plan gemeentelijk erfgoed	Eenmalig	€ 50.000
Subsidies	Structureel en incidenteel	PM (onderdeel plafonds kadernota)

5.3 Monitoring & evaluatie

We gaan de uitvoering van het nieuwe cultuur- en erfgoedbeleid systematisch monitoren en evalueren.

We zullen dat jaarlijks doen aan de hand van de volgende stappen:

- Met de gesubsidieerde basisvoorzieningen vinden drie keer per jaar tussenevaluaties plaats, op basis van de contract- en prestatieafspraken.
- Jaarlijks wordt via de Cultuurcoach en het loket brede maatschappelijke dienstverlening (cultuur) een verslag uitgebracht over de uitgevoerde activiteiten en resultaten.
- Periodiek monitoren we de verstrekte subsidies, zowel incidenteel als structureel.

De resultaten van bovengenoemde stappen vormen de input van een jaarlijks 'Voortgangsdokument tussen Vesting en Verbeelding'. Dit document zal middels een Raadsinformatiebrief aan de gemeenteraad worden aangeboden. Ook zullen op basis van het voortgangsdokument eventuele financiële gevolgen worden meegenomen in de P & C-cyclus van de gemeente.

Bijlage I

Analyse relevante Beleidskaders Rijk, Provincie en Gemeente

1. Beleidskaders Rijk

Bibliotheekbeleid

Het Rijk regelt wetgeving rondom bibliotheken via de Wet Stelsel Openbare Bibliotheken (Wsob), die per 2026 vernieuwd zal worden. Deze wet verbreedt de taken van de bibliotheek naar onder meer digitale inclusie en participatie, waarmee de bibliotheek een sleutelrol vervult in het Sociaal Domein van Sluis. De Wsob verplicht gemeenten om minimaal één volwaardige bibliotheekvoorziening binnen hun grenzen in stand te houden. Hiervoor stelt het Rijk vanaf 2025 extra financiële middelen beschikbaar. Volgens de herziene wet moeten openbare bibliotheken de volgende wettelijke taken vervullen, die bijdragen aan persoonlijke ontwikkeling en maatschappelijke kansen vergroten:

- Het beschikbaar stellen van kennis en informatie.
- Het bevorderen van ontwikkeling en educatie.
- Stimuleren van lezen.
- Faciliteren van ontmoeting en debat.
- Toegankelijk maken van kunst en cultuur.

Kunst- en Cultuurbeleid

De Rijksoverheid zet in de periode 2025-2028 in op het realiseren van een krachtige en meer evenwichtige culturele basisinfrastructuur (BIS), met de nadruk op een betere geografische verspreiding van de culturele voorzieningen over het land. Het bevorderen van participatie in kunst, cultuur en cultuuronderwijs voor alle leeftijden in Nederland wordt actief gestimuleerd door middel van diverse programma's en regelingen, die gericht zijn op creatieve en persoonlijke ontwikkeling. Zo is er het programma Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK), dat de kwaliteit van het cultuuronderwijs op scholen verbetert. Voor middelbare scholieren en MBO-studenten wordt de financiële drempel verlaagd door de Cultuurkaart. Daarnaast is er het Jeugdcultuurfonds om kinderen in achterstandsposities in gemeenten door heel Nederland de mogelijkheid te bieden deel te nemen aan culturele activiteiten, wat een direct raakvlak heeft met de focus van Sluis op het Sociaal Domein. Ook het landelijke Fonds voor Cultuurparticipatie ondersteunt projecten voor de amateurkunst en moedigt de samenwerking tussen de culturele sector en sociale domeinen (zoals welzijn en zorg) krachtig aan.

Cultuureducatie met Kwaliteit

Met het programma Cultuureducatie met Kwaliteit zet het Rijk in op het borgen van goede cultuureducatie voor ieder kind. Het doel van deze meerjarige regeling is om kunst- en erfgoededucatie een vaste, kwalitatieve plek te geven binnen het curriculum van het funderend onderwijs, in plaats van incidentele activiteiten. Via het Fonds voor Cultuurparticipatie worden middelen beschikbaar gesteld om de samenwerking tussen scholen en de lokale culturele omgeving te versterken, ook provincie Zeeland draagt financieel bij. De focus ligt hierbij op het ontwikkelen van doorlopende leerlijnen, deskundigheidsbevordering van leerkrachten en het bevorderen van kansengelijkheid, zodat de achtergrond van een kind niet bepalend is voor de toegang tot cultuur. Voor gemeenten biedt dit kader financiële kansen om de lokale educatieve infrastructuur te versterken.

Erfgoedbeleid; Verdrag van Faro

Nederland heeft het Verdrag van Faro bekrachtigd, wat een oproep inhoudt om cultureel erfgoed in dienst te stellen van de samenleving. Dit sluit aan bij het groeiende besef dat erfgoed ook een maatschappelijke waarde heeft. Erfgoed kan een belangrijke drager zijn van gedeelde herinneringen en identiteitsbesef van gemeenschappen, zeker ook van culturele minderheden. Daarnaast blijkt erfgoed een waardevol middel te zijn voor het bevorderen van gemeenschapszin, welzijn en positieve gezondheid.

De grondgedachte van Faro draait om welke waarde cultureel erfgoed voor de gemeenschap heeft, voor wie erfgoed bestemd is en op welke wijze iedereen betrokken is. Het Verdrag van Faro omvat meerdere aspecten, waarvan sommige al verankerd zijn in de huidige Nederlandse erfgoedpraktijk. Voorbeelden hiervan zijn: de digitalisering van erfgoed om de bereikbaarheid ervan te vergroten; de bottom-up

benadering van immaterieel erfgoed, waarbij gemeenschappen zelf bepalen wat als erfgoed wordt beschouwd en hoe zij dit willen borgen; de opzet van leermogelijkheden voor vrijwilligers; en het gebruik van erfgoed als een inspiratiebron voor ruimtelijke en stedenbouwkundige projecten. Ook streeft Faro naar een evenwichtiger verhouding tussen de gevestigde, geïnstitutionaliseerde erfgoedzorg en de inbreng van erfgoedvrijwilligers, erfgoedgemeenschappen en lokale burgerinitiatieven.

De Erfgoedwet en de Omgevingswet

Sinds de inwerkingtreding van de Erfgoedwet op 1 juli 2016 hebben gemeenten een belangrijke verantwoordelijkheid in het zorgvuldig omgaan met het cultureel erfgoed. De wet verplicht gemeenten om bij alle ruimtelijke plannen rekening te houden met aanwezige archeologische waarden en zorg te dragen voor archeologische vondsten. Ook dienen gemeenten zorg te dragen voor hun gemeentelijke monumenten en spelen ze een rol in de omgang met rijksmonumenten. Gemeenten hebben verplichtingen op het gebied van informatiebeheer en registratie en werken samen met erfgoeddeskundigen van het rijk (Rijksdienst Cultureel Erfgoed).

2. Beleidskaders Provincie

Uitvoeringsagenda Cultuur en Erfgoed 2025-2032

De provinciale uitvoeringsagenda voor Cultuur en Erfgoed (2025-2032) beschrijft de lange termijnambities van de provincie Zeeland en de noodzakelijke veranderingen om de culturele en erfgoedsector te versterken. Dit beleid biedt veel kansen voor de Zeeuwse gemeenten. De centrale visie is dat Zeeland in 2032 een gezonde en dynamische cultuur- en erfgoedsector kent die zichtbaar, toegankelijk en te benutten is voor en door iedereen. Cultuur en erfgoed worden gezien als bouwstenen die bijdragen aan de Zeeuwse identiteit, de leefomgeving en innovatie.

De ambities zijn uitgewerkt in vijf kernthema's:

1. Basis voor cultuur & erfgoed: Het stimuleren van dynamiek en samenwerking en het zorgen voor een stabiele basisinfrastructuur.
2. Participatie & publieksverbreding: Het behouden, toegankelijk maken en benutten van cultuur en erfgoed voor iedereen, waarbij gewerkt wordt volgens de uitgangspunten van het Verdrag van Faro. de provincie benoemt hier expliciet cultuur in kleine kernen.
3. Jeugd & jongeren: Het vergroten van waardering, productie en deelname door jongeren, wat essentieel is voor de toekomstbestendigheid van de sector.
4. Makersklimaat & kennisontwikkeling: Het faciliteren van een bloeiend makersklimaat, met focus op productie en onderzoek in en over Zeeland.
5. Innovatie & transitie: Het activeren van overheden, onderwijs en bedrijfsleven om bijdragen van de cultuur- en erfgoedsector te verkrijgen voor innovatie en het vormgeven van grote maatschappelijke transitie, zoals verduurzaming.

De provincie heeft een aantal veranderopgaven en acties opgesteld. Hieronder zijn een aantal geselecteerd die relevant zijn voor de gemeente Sluis:

- De provincie zal de huidige cultuursubsidies herzien en de taken van de ondersteuningsorganisaties herijken. Dit moet leiden tot een meer gecentraliseerde en betere ondersteuning.
- De provincie intensificeert de samenwerking met Zeeuwse gemeenten en streeft naar een cultuur- en erfgoedakkoord om gezamenlijke belangen en doelen te benadrukken.
- De provincie brengt het aantal structureel ondersteunde musea terug. Desalniettemin wil ze een regeling voorzien voor een bredere steun aan alle musea. Er komt een subsidieregeling voor alle Zeeuwse musea wat betreft samenwerkingsprojecten. De provincie wil de samenwerking met de gemeenten versterken en afspraken maken over de ondersteuning.
- De provincie, Zeeuwse gemeenten en het Fonds voor Cultuurparticipatie financieren samen Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK4) tot en met schooljaar 2027-2028. Het erfgoed educatieprogramma 'Reizen door de Tijd' is hierin geïntegreerd.
- De provincie richt een Zeeuws Erfgoed Expertteam op, in de vorm van een denktank.

- De provincie stelt een subsidie beschikbaar ter verduurzaming van monumenten, ook als er geen herbestemmingsvraag is.
- De provincie onderzoekt de mogelijkheid om incidenteel kleinere Faro erfgoedprojecten gezamenlijk op te pakken, naar aanleiding van de motie in de PS over cultuur in kleine kernen. Er wordt onderzocht of de regeling aangepast dan wel uitgebreid kan worden.
- De provincie verandert de rol van Cultuurkwadraat. Dit zal de ondersteuningsinstelling worden die provincie-breed opereert. Het takenpakket van Cultuurkwadraat wordt uitgebreid, wat gevolgen heeft voor gelieerde instellingen.

Euregionale samenwerking

Grensoverschrijdende samenwerking is een van de actiepunten in het akkoord tussen de provincie en de Zeeuwse gemeenten op het gebied van cultuur en erfgoed. Een concreet voorbeeld hiervan is dat er grensoverschrijdende samenwerking wordt gezocht bij het uitwerken van verhaallijnen voor musea. Wat betreft erfgoed is de samenwerking zichtbaar in het landschap, namelijk middels de Spaanse Linies. De focus is verlegd van incidentele samenwerking naar structurele partnerschappen. Er is sprake van een actieve kennisuitwisseling tussen de Zeeuwse cultuursector en stedelijke cultuurcentra zoals Gent, via het eerder genoemde Gents Kunstenoverleg. De Zwinstreek profileert zichzelf dan ook als één culturele regio en zet zichzelf op die manier op de kaart.

3. Beleidskaders Gemeente

Coalitieakkoord

Het huidige gemeentebestuur van Sluis opereert vanuit het coalitieakkoord “*Strategie met Ambitie*” (2022-2026), dat in januari 2024 is aangevuld met het addendum “*Ruimte voor Keuzes*”. De kern van het beleid is een zoektocht naar balans: de gemeente wil de economische vitaliteit behouden, maar de leefbaarheid voor de eigen inwoners beschermen tegen de druk van vergrijzing en massatoerisme. Het beleid is gebouwd op vier pijlers:

- Woningen en voorzieningen (woonprogramma, regulering tweede woningen, vitale kernen).
- Sociaal domein: kansengelijkheid en bestaanszekerheid (armoedebestrijding, zorg, eenzaamheid tegengaan).
- Economie en arbeidsmarkt (economische verbreding, toeristische balans).
- Energie, klimaat en duurzaamheid (energietransitie en klimaatadaptatie).

Beleidsplan Sociaal Domein 2026-2030

De druk die vergrijzing en ontgroening op de regio legt, is een belangrijke onderlegger van het sociale beleid van de gemeente. Het bevorderen van de leefbaarheid in de kernen, het versterken van de sociale samenhang en actief burgerschap worden genoemd als doelstellingen. Bovendien is de druk op de zorg een belangrijk aandachtspunt, wat kan worden ondervangen door preventieve maatregelen. Daarom richt het beleid in het sociaal domein zich op een verschuiving van zorg naar welzijn. Het nieuwe cultuur- en erfgoedbeleid speelt daar een belangrijke rol in, omdat cultuurdeelname kan bijdragen aan zelfredzaamheid, gemeenschapszin en preventieve weerbaarheid. Ook kan cultuurdeelname ingezet kunnen worden als instrument tegen eenzaamheid. Cultuurdeelname en creativiteit hebben bovendien een positief effect op de mentale gezondheid van jongeren.

Economische Agenda

In december 2025 is de nieuwe Economische Agenda vastgesteld. Met deze Economische Agenda zet de gemeente in op groei: economische groei en bevolkingsgroei. Voor wat betreft de economische groei is en blijft toerisme belangrijk, maar niet langer zaligmakend. In de nieuwe Economische Agenda krijgt toerisme een minder prominente rol; in plaats daarvan wordt ingezet op een brede economische groei. Om die te stimuleren wil de gemeente een aantrekkelijke vestigingsplaats zijn voor bedrijven en werknemers. Dit vraagt niet alleen ruimte voor bedrijventerreinen en bijbehorende infrastructuur, maar ook om nieuwe woningen en aantrekkelijke voorzieningen. De gemeente ziet Oostburg, Breskens, IJzendijke, Aardenburg en Sluis als de dragende kernen waar de economische groei en de bevolkingsgroei geconcentreerd moeten worden.

De gemeente onderkent dat de beoogde groei van bevolking en economie, en de hiervoor benodigde infrastructuur aan bedrijventerreinen, woningen en verkeersverbindingen, de authenticiteit en de beleving van het cultuurhistorische landschap op sommige plekken zal veranderen. Voor het cultuur- en erfgoedbeleid betekent deze keuze dat het behoud van cultuurlandschap weliswaar een uitgangspunt blijft, maar niet langer leidend is bij ingrijpende ruimtelijke ontwikkelingen in de 5 dragende kernen. Wel is de ambitie om de identiteit van de streek in te zetten om de sociale verbondenheid te vergroten, zodat ook nieuwkomers zich verbonden voelen met de identiteit van de streek waar zij wonen en ook kunnen betrokken zijn bij de leefbaarheid in de kernen.

Voor wat betreft het toerisme als belangrijk onderdeel van de lokale economie voorziet de Economische Agenda in een koerswijziging. Met de keuze voor de ontwikkeling en groei van de brede economie, geconcentreerd in de 5 dragende kernen, stapt de gemeente af van het uitgangspunt van spreiding van toeristische voorzieningen; het achterland zal niet langer worden gebruikt als recreatief uitloopegebied voor toeristen. In plaats daarvan worden de toeristische voorzieningen geconcentreerd in de gebieden met de hoogste waarde voor de bezoekers: het strand, de duinen en het kustgebied. Vanwege de beperking in fysieke ruimte voor toerisme is de verwachting dat het aantal toeristen in de toekomst zal stabiliseren of zelfs wat zal afnemen. De gemeente kiest nadrukkelijk voor kwaliteitstoerisme in plaats van massatoerisme.

Erfgoedbeleid

In de Erfgoedvisie 2013 formuleerde de gemeente Sluis een langetermijnvisie op het materiële erfgoed, ingegeven door het landelijke beleid Modernisering van de Monumentenzorg (MoMo) en de gemeentelijke structuurvisie 'Goed Leven'. De inzet van het Erfgoedbeleid in 2013 was de verschuiving van enkel objectgerichte bescherming naar een gebiedsgerichte aanpak, waarbij cultuurhistorische belangen vroegtijdig werden meegewogen in de ruimtelijke ordening. De gemeente richtte zich hierbij specifiek op het versterken van de lokale identiteit en het benutten van erfgoed als economische motor voor toerisme en recreatie, met name in het achterland. Speerpunten waren het op orde brengen van het beheer van eigen gemeentelijk vastgoed, de zorg voor religieus en militair erfgoed, en de bescherming van karakteristieke dorpsgezichten en molens.

In de uitvoering van de erfgoedvisie zijn wel stappen gezet, zoals het opknappen van de bunkers in Bunkerpark Groede en het zorgen voor een vorm van publieksontsluiting daar, maar dat is in de praktijk een incidentele ingreep gebleken. De gemeente staat opnieuw voor de vraag wat men met het Bunkerpark wil.

Op basis van de erfgoedvisie lag het in de bedoeling om integrale gebiedsvisies op te stellen voor de verschillende woonkernen en landschappen in de gemeente. Hiervan is het feitelijk nog niet gekomen. De nieuwe Omgevingswet schrijft voor dat de Omgevingsvisie moet worden vertaald in concrete Ontwikkelprogramma's, waaronder een Ontwikkelprogramma Erfgoed dat als richtinggevend kader moet dienen voor de omgang van erfgoed als onderdeel van ruimtelijke ontwikkeling.

In de praktijk blijkt dat veel speerpunten uit het beleid van 2013 niet zijn opgepakt. Tegelijkertijd vragen de nieuwe Erfgoedwet en de Omgevingswet om concrete actie om het beleid voor materieel erfgoed aan te scherpen en uit te werken. Daar willen we dan ook mee aan de slag.

Kerkenvisie

Voor wat betreft het religieus erfgoed in de gemeente is in 2023 een Kerkenvisie opgesteld door Erfgoed Zeeland. De aanleiding hiervoor is dat ook in de gemeente Sluis veel kerken leeg komen en vragen om een herbestemming. Veel van deze kerkgebouwen zijn van grote culturele, historische, toeristische en maatschappelijke waarde en worden gewaardeerd door zowel bewoners als bezoekers. Mensen zijn er gedoopt, getrouwd of hebben er afscheid genomen van hun geliefden. Hoewel verschillende kerken de status hebben van rijksmonument en dus niet gesloopt mogen worden, is ook hier het voortbestaan niet altijd zeker.

De Kerkenvisie bevat een aantal maatregelen en aanbevelingen om leegkomende kerkgebouwen een toekomst te bieden:

- Plaats een onderzoek tot herbestemming in het kader van de toekomst en leefbaarheid van de kernen.
- Betrek inwoners en lokale maatschappelijke organisaties bij herbestemmingstrajecten.
- Werf lokaal vrijwilligers die een rol willen spelen in nieuwe gebruiks- en exploitatievormen.
- Maak periodiek een waardestelling van kerkinterieurs.
- Monitor op provinciaal niveau onderhoudsachterstanden en zorg voor een provincie breed herstelprogramma.
- Voer op provinciaal niveau duurzaamheidsscans uit, in combinatie met onderzoek naar herbestemming.
- Ontwikkel op provinciaal niveau een organisatie die zo nodig het eigendom kan overnemen en ook de basis legt onder gebruik en exploitatie.

Museumbeleid

Eind 2024 is een nieuw gemeentelijk museumbeleid vastgesteld. Hierin wordt geconstateerd dat het museale landschap in Sluis, met elf musea op een relatief kleine bevolking, te versnipperd en daardoor kwetsbaar is. Hoewel deze instellingen met veel inzet van vrijwilligers worden gedraaid, ontbreekt het de afzonderlijke organisaties vaak aan voldoende slagkracht en middelen om zelfstandig toekomstbestendig te blijven. Vooral voor de musea die aan de hoge kwaliteitseisen van het landelijke Museumregister moeten voldoen, is de druk op de organisatie te groot geworden. Om toekomstbestendig te worden en in te spelen op de eisen die het publiek vandaag de dag aan museumbezoek stelt en ook in de toekomst te kunnen voldoen aan de eisen van het Museumregister, zal er geprofessionaliseerd moeten worden. En dat is niet goed mogelijk voor alle musea afzonderlijk, maar wel vanuit een krachtenbundeling.

Om het tij te keren is in 2025 een ontwikkeling in gang gezet van vrijblijvende samenwerking naar structurele krachtenbundeling. De focus verlegt zich naar een robuust stelsel van vijf kernmusea: Cultuurforum Aardenburg, Het Bolwerk, Het Belfort, het Visserijmuseum en Het Vlaamsch Erfgoed. Gezamenlijk werken zij toe naar de oprichting van de gezamenlijke exploitatiestichting 'Stichting Musea Sluis'. Door de exploitatie en professionalisering centraal te organiseren, ontstaat een sterke werkorganisatie die de continuïteit borgt en de kwaliteit van het aanbod voor inwoners en toeristen duurzaam verhoogt. De sterke organisatie kan hierdoor ook een rol van betekenis spelen voor de kleinere musea die informeler zijn georganiseerd, zodat de elf musea gezamenlijk het verhaal van de regio vertellen.

In november 2025 is de verhaallijn voor de musea in Sluis gepubliceerd. Het concept 'Tijdreis door Sluis' verbindt de elf musea in de gemeente tot één samenhangend netwerkmuseum dat het integrale verhaal van West-Zeeuws-Vlaanderen vertelt. Deze overkoepelende verhaallijn neemt de bezoeker in zeven tijdvakken mee van de prehistorie tot de moderne tijd, waarbij de vijf kernmusea fungeren als de dragende pijlers van de route. Door de collecties en verhalen op deze manier thematisch en chronologisch aan elkaar te koppelen, is een basis gelegd voor een zelfstandig toeristisch product dat aansluit bij de Zeeuwse Erfgoedlijnen en het UNESCO Geopark Schelde Delta.

Bijlage II

Uitkomsten raadpleging en dialoog met het veld

Werkconferenties en individuele gesprekken

Verkennde werkateliers

Op donderdag 18 september 2025 en vrijdag 19 september 2025 zijn werkateliers met vertegenwoordigers uit het cultuur- en erfgoedveld. Tijdens deze bijeenkomsten hebben inwoners en organisaties input kunnen leveren voor het beleidsstuk. Een groot deel van de aangedragen punten zijn aan meerdere tafels en op verschillende dagen ter sprake gebracht, daarmee is een duidelijk beeld ontstaan van de grootste knelpunten en belangrijkste wensen uit het veld.

Gesprekken

Er hebben gesprekken plaatsgevonden met het bestuur en de directie van het Ledeltheater, de muziekverenigingen, Kunstenfestival Aardenburg, Stichting Cultuureducatie Zeeuws Vlaanderen, Toonbeeld, Bibliotheek Zeeuws-Vlaanderen, Erfgoed Zeeland, Cultuurkwadraat, de Zeeuwse Muziekschool, Stichting Johan Hendrik van Dale, scholenkoepel Escalda, scholenkoepel Elevantio en het Zwin College.

Vragenlijst

Niet alle organisaties konden bij de werkateliers en gesprekken aanwezig zijn. Zij hebben hun input voor het beleid kunnen geven door het invullen van een online vragenlijst. De vragenlijst behandelt dezelfde onderwerpen als de werkateliers, waardoor iedereen gelijkwaardige input kon leveren. De vragenlijst is door slechts 2 personen ingevuld, zij konden niet aanwezig zijn bij de werkateliers.

Verdiepend werkatelier

Op woensdagavond 19 november 2025 is er een verdiepend werkatelier georganiseerd. Hierin is een analyse van de huidige situatie gepresenteerd en de opzet van de beleidsnota uiteengezet. We zijn met elkaar in dialoog gegaan over de opzet. Naar aanleiding van de discussie en feedback is het beleidsstuk aangescherpt.

Schematische samenvatting uitkomsten

Cultuur		
Gemeentelijke uitvoering	Nu	Wat gaat goed? • De gemeente is betrokken, laagdrempelig bereikbaar en biedt ondersteuning. • Er is een museumbeleid ontwikkeld gericht op professionalisering. • De gemeente is partner in het landschapspark en er is sterke interregionale samenwerking. Wat kan beter? • Men ervaart een gebrek aan coördinatie en regie bij de gemeente, zoals één geïntegreerde activiteitenagenda en de coördinatie van activiteiten/evenementen. • Er is geen helder en transparant kader voor subsidies. Subsidies kunnen niet voor meerdere jaren worden aangevraagd en de gemeente kan geen toekomstperspectief geven, het proces is ingewikkeld en niet transparant. • Sommige verenigingen ervaren de subsidie die zij ontvangen als onvoldoende, waardoor reparaties of aankoop van nieuwe

		instrumenten worden uitgesteld. • Het proces van vergunningaanvragen is complex. • Er zijn veel personeelsswisselingen bij de gemeente, er is aandacht gevraagd voor (gevoel van) verlies van deskundigheid, kennis en overzicht. • Er kunnen duidelijke verbindingen worden gelegd met andere domeinen: zoals toerisme, economie en leefbaarheid. • Bij vragen is het niet altijd duidelijk wie bij de gemeente aangesproken moet worden of verantwoordelijk is. • Afstemming tussen afdelingen: bijvoorbeeld de verhuizing naar MFC's en vervolgens een verdubbeling van de huur, die niet opgevangen wordt door subsidie.
	Toekomst	• Stroomlijning van subsidies: een heldere en transparante verdeling op basis van de huidige situatie. Het aanvragen en behandelen van subsidies kan worden vereenvoudigd. • Cultuur als middel: investeren in cultuur om de leefbaarheid, economie en kwaliteitstoerisme te versterken. • Een loket als eerste aanspreekpunt bij vragen.
Educatie	Nu	Wat gaat goed? • Gemeente werkt samen met Toonbeeld, al is dit niet voor alle cultuurliefhebbers zichtbaar. Wat kan beter? • Het aanbod op scholen is oppervlakkig, kinderen kunnen kennismaken met cultuur maar verdiepen zich niet. • Er is een ongewenste monopoliepositie ontstaan van 1 organisatie op het gebied van cultuureducatie (CZV). • Voor buitenschools onderwijs gaan veel leerlingen naar België, er is weinig aanbod aan lessen in de gemeente zelf.
	Toekomst	• Een doorlopende leerlijn voor cultuureducatie.
Participatie	Nu	Wat gaat goed? • Er is veel betrokkenheid en passie: er wordt veel initiatief genomen door vrijwilligers en organisaties. • De locatie van Stichting Cultuureducatie Zeeuws Vlaanderen in Oostburg en het aantal jongeren dat daar deelneemt aan cultuur. Wat kan beter? • Er is veel afhankelijkheid van vrijwilligers. Belangrijke zaken rusten op de schouders van verouderende vrijwilligers. • Het lukt niet om een jonger publiek te trekken voor activiteiten en verenigingen. Het aanbod sluit niet voldoende aan bij de wensen en belevingswereld van jongeren. • Gebrek aan vervoersmiddelen zorgen voor drempels voor jeugd om musea te bezoeken en aan cultuur deel te nemen. • Veel inwoners gaan naar België voor lessen en cursussen, enerzijds omdat het Belgische aanbod goedkoop en van hoge kwaliteit is, maar anderzijds ook omdat dit aanbod in veel gevallen niet meer in Sluis te vinden is. • Inwoners ervaren overmatige focus op toeristen en het zomerseizoen, waardoor er in de winter 'niets te doen' is voor

		bewoners. De mogelijkheden om inkomsten te genereren voor kleine verenigingen lopen terug, vroeger was er meer bereidheid tot sponsoring.
	Toekomst	- Aandacht voor jeugd en inclusie. - Ruimte voor nieuwe initiatieven: de gemeente mag nieuwe projecten en initiatieven stimuleren.
Aanbod en zichtbaarheid	Nu	Wat gaat goed? - Er is een rijk en divers aanbod: grote variëteit aan muziek, festivals, activiteiten, theater, musea, beeldende kunst, en verenigingen. - Goede geografische spreiding: gebruik van mooie locaties, zoals kerken en het Belfort. Wat kan beter? - Het brede en rijke aanbod is versnipperd, inwoners en bezoekers weten vaak niet wat er te doen is, advertenties in kranten zijn duur. Het aanbod voor kinderen is onzichtbaar. - Er is geen plek meer voor cursussen en lessen, zoals vroeger Den Hoekzak in Oostburg, maar daar is wel behoefte aan. Met een vaste locatie hiervoor kan ook tegenwicht geboden worden aan het aanbod uit België. - Het Ledeltheater is een echte parel aan wederopbouwarchitectuur en een bijzondere voorziening in het gebied, maar is verouderd. Er is een investering nodig.
	Toekomst	- Stimuleren dat het aanbod aan activiteiten en evenementen samenkomt op één platform, vergroten van de zichtbaarheid en bereikbaarheid door promotie van dit platform. - Bij de gebiedsontwikkeling in Oostburg wordt ruimte voor cultuur- en erfgoedbeoefening meegenomen, inclusief een mogelijke centrumfunctie voor cursussen. - Onderzoeken welke investering in het Ledeltheater nodig is om het te behouden en gebruiken.
Kennisdeling en samenwerking	Nu	Wat gaat goed? - De samenwerking tussen de musea. Wat kan beter? - De gemeente kan, naar voorbeeld van het molenoverleg, bijeenkomsten organiseren voor kennisdeling en ontmoeting.
	Toekomst	De gemeente organiseert periodiek bijeenkomsten voor kennisdeling en ontmoeting rond thema's die relevant zijn, bijvoorbeeld over het aantrekken van externe subsidies en fondsen.

Erfgoed		
Gemeentelijke uitvoering	Nu	Wat gaat goed? • De gemeente is betrokken, laagdrempelig bereikbaar en biedt ondersteuning. Er is goed contact en de gemeente denkt goed mee. • Er is een museumbeleid ontwikkeld gericht op professionalisering. • De gemeente is partner in het landschapspark en er is sterke interregionale samenwerking. • Sterke sturing op behoud: aandacht voor kerken en molens. • Toegankelijkheid van kennis: gemeentelijk archief is toegankelijk en de gemeentelijke bodemarcheoloog is aanwezig. • Er is grote belangstelling voor herdenkingen, ook vanuit de gemeente. Wat kan beter? • Er zijn veel personeelsswisselingen bij de gemeente, er is aandacht gevraagd voor (gevoel van) verlies van deskundigheid, kennis en overzicht. • Er kunnen duidelijke verbindingen worden gelegd met andere domeinen: zoals toerisme, economie en leefbaarheid. • Slecht onderhoud / verloedering van monumenten (molens, beelden, gewelven, monumenten, Jantje van Sluis) met gebrek aan terugkoppeling aan inwoners over de meldingen die zij hebben gedaan. • Bij vragen is het niet altijd duidelijk wie bij de gemeente aangesproken moet worden of verantwoordelijk is. • De gemeente kan het immaterieel erfgoed meer koesteren. • Er is behoefte aan ondersteuning bij fondsenwerving, zoals bemiddeling, advies of een informatieavond.
	Toekomst	• Erfgoed als middel: investeren in cultuur om de leefbaarheid, economie en kwaliteitstoerisme te versterken. • Een loket als eerste aanspreekpunt bij vragen.
Educatie	Nu	Wat gaat goed? • De musea ontwikkelen educatieve programma's voor erfgoededucatie. Wat kan beter? • Er is nog onvoldoende aandacht voor erfgoededucatie in het onderwijs. • De musea zijn niet opgenomen in de cultuurmenu's, er is meer mogelijk op het gebied van museumbezoek door scholen en educatie door musea.
	Toekomst	• Erfgoed is onderdeel van het educatieve aanbod.
Participatie	Nu	Wat gaat goed? • Er is veel betrokkenheid en passie: er wordt veel initiatief genomen door vrijwilligers en organisaties.

		Wat kan beter? • Er is veel afhankelijkheid van vrijwilligers. Belangrijke zaken rusten op de schouders van verouderende vrijwilligers. • Het lukt niet om een jonger publiek te trekken voor activiteiten en verenigingen. Het aanbod sluit niet voldoende aan bij de wensen en belevingswereld van jongeren. • Het immaterieel erfgoed en de verenigingen die dit mogelijk maken kunnen meer gekoesterd worden.
	Toekomst	• Aandacht voor jeugd en inclusie. • Ruimte voor nieuwe initiatieven: de gemeente mag nieuwe projecten en initiatieven stimuleren. Bijvoorbeeld op het gebied van immaterieel erfgoed.
Aanbod en zichtbaarheid	Nu	Wat gaat goed? • Er is een rijk en divers erfgoedaanbod: van een historisch theater, musea, molens en torens, militair erfgoed, Gouden Eeuw geschiedenis, en wederopbouwarchitectuur. • Goede geografische spreiding. • Erfgoedlocaties worden gebruikt voor evenementen en activiteiten. • Stichting Gastvrij West Zeeuws Vlaanderen vervult een goede rol, onder andere door mensen naar het achterland te sturen. Wat kan beter? • Er is aandacht gevraagd voor inventarisatie van het erfgoed, met name het militair erfgoed. • Informatiepunt: de gemeente heeft veel te bieden op het gebied van erfgoed, maar het is niet voor iedereen duidelijk wat dit allemaal is. Daarnaast is over ook de bekendere erfgoedobjecten niet altijd informatie beschikbaar. Er is behoefte aan publieksontsluiting en verhalen.
	Toekomst	• Meer regionale en interregionale samenwerking kan de doorstroom en het publieksbereik versterken. • Stimuleren dat het aanbod aan activiteiten en evenementen samenkomt op één platform, vergroten van de zichtbaarheid en bereikbaarheid door promotie van dit platform.
Kennisdeling en samenwerking	Nu	Wat gaat goed? • Het molenoverleg werkt goed om te komen tot afstemming, overleg, ontmoeting en kennisdeling. • Er is goede samenwerking in de Zwinstreek. Wat kan beter? • De gemeente kan, naar voorbeeld van het molenoverleg, bijeenkomsten organiseren voor kennisdeling en ontmoeting.
	Toekomst	• De gemeente organiseert periodiek bijeenkomsten voor kennisdeling en ontmoeting rond thema's die relevant zijn, bijvoorbeeld over het aantrekken van externe subsidies en fondsen.